МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрия Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ
1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 95 (4262). ШИНАР, 9 август 1966 шу. Мах 2 кап.

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома III-гIа пленум

Селхан, 8 августа, политически просвещене ЦIагIа хилар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома III-гIа пленум.

Пленумо ладийгIар КПСС обкома шолгIача секретара нов. О. А. Чахкиева «КПСС ЦК майски Пленума итогехи областной партийни организаце декхарехи», КПСС обкома II-ча Пленума соцамаш кхоачашдарахи, хIаьта ишта КПСС обкома II-гIа пленум хинначул тIехьагIа КПСС обкома бюрос лоархIамегIа дола дешаш дувцаш яьча решенеехи йолча информацега.

Пленумо дийцар «Кагирхошта коммунистически кхетам лулга чIоагIдара хьакъехьара областной партийни организаце декхараш». Цу хьакъехьа доклад йир КПСС обкома секретара н. М. А. Дорохова: Пренеех къамаьл дир КПСС Грозненски горкома секретара нов. Латышева, КПСС Грозненски юрта райкома секретара нов. Ахматхановас, КПСС Сунженски райкома секретара нов. Варлашкина, Наьсарен района «Экажевский» совхозерча Экажевски отделене управляюще нов. Оздоева, КПСС обкома парте секретара нов. Бокова, Грознерча Октябрьски районера «Октябрьнефта» НПУ буровой мастера н. Бичевойс, КПСС Ножай-Юрта райкома секретара нов. Янгульбаева, Грознерча № 7 йолча школа директора нов. Лебедевас, Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода цеха начальника заместителя нов. Хаджиева, просвещене министра нов. Умарова, «Красный молот» яхача завода комсомольски организаце секретара нов. Кантария, республика профтехобразоване управлене начальника нов. Решетникова, ВЛКСМ обкома секретара нов. Кириллова, облсовпрофа председатела нов. Сидельникова, республика Министрий Совета председатела заместитела нов. Кодзоевас, культура министра нов. Татаева.

Пленуме къамаьл дир КПСС обкома хьалхарча секретара нов. С. С. Апряткина.

Пленуме дакъа лаьцар КПСС ЦК инструктора нов. В. Е. Одинцова.

Дийцача дешах шерра соцам тIайийцар Пленумо.

Пленума балхах йола отчет кепатохаргья тIайоагIача номер тIа.

Кагирхой кхетамца кхебара — хIара денна терко

Общества берригача членийн сакхетами культурни боарами дегIаухаш ца хилча кхоачашдулургдолаш дац коммунизма материально - технически база хьаелга. Цу духьа да-кх Коммунистически парте къахьегамхой коммунистически кхетамца кхебара массе а хана къаьстта а боккха теркам тIаахийта а тIаухийташ а хилар.

Парте къаьстта а йоакхо еш да кхувш йоагIа тIехье кхетамца кхеелга, хIана аьлча кагирхой — Бервай тахане а вай кховне а я. Берригача советски кагирхоша а сана, Нохч-ГIалгIайчен кагирхоща а хьинаре дакъа лувц коммунизм хьалъяра юкъе. Цар социалистически яхь лелаю, уж коммунистически къахьегама болама инициатораш хиле дIаувт. Къонача патриотий дикагIа йола оамалаш хьагучаювл пхе шера план кхоачашъяра, кхом а болаш боахам лелабара, къахьегама овсарле лакхъяра, продукце дикал тоаяра цар лоаттабеча къовсама юкъе.

ВIаьш бола къона нах хIара шера комсомольски путевкаех Сибаргеlарча, Дальни Востокерча, Къилбаседерча, мехка кхыча районашкарча керда гIишлош хьалъеча моттигашка ух. Кагирхоша хьинаре дакъа а лувцаш хьалъеш латт вай республика предприятеш — химически комбинат, нефтемасло-заводера парафиннови производство, Аргунера, Наьсарера, Гудермесера промышленни предприятей комплекс.

Колхозашкарчен совхозашкарчен кагирхоша хьинаре къовсам лоаттабу ялат, дулх, шура, кхыйола продукци йоахалга а кийчъелга а алсамдахарах йола партен правительстван решенеш кхоачашьяра. Комсомольцаша къахьег юрташкара вахер кхы а культурнегIа, дIаьхегIа, чулоацам боккхагIа болаш хилийтара.

Дуккха а ээзараш кагий нахи мехкарийн юкъе бола отряд лакхерча а юкъерча специальни а дешара заведенешка, школашка, профтехобразоване училищашка знанеш караерзаеш йоалл.

Кагирхой сийлахьарча къахьегама гIулакхий лакха мах баьб ВЛКСМ Центральни Комитето. Эггара хьинарегIа йола комсомольски организацеш, цар даькъе «Красный молот» яхача завода, крекинг-завода, Грозненски вагонии депо технически хьежара пункта комсомольски организацеш а кхыяраш а «Комсомола семилеткерча къахьегама гIулакхий летопись» яхача книжка тIа йихьай.

Вай кагирхоша толамаш доахалга Iалашдуденнад уж коммунистически кхетамца кхебара партийни а кхыча а организацеша боккха болх бар бахьан долаш. Цхьабакъда, цу лоархIамерча балха юкъе доккхий кхоачамбоацараш а да вайцига.

Селхан хиннача КПСС обкома пленумо белгалдаьккхад кагирхой коммунистически кхетамца кхебар вIашт Iехьдаккхара юкъе дуккхача партийни, комсомольски, профсоюзни организацей, советски а боахама а органий оагIонгахьара доккхий кхоачамбоацараш хулийташ хилар. Из бахьан долаш республика городашка а районашка а кIезига бац цхьаннахьа а болх а ца беш, деша а ца багIаш бола кагий нахи мехкарийн.

Дукккача предприятешка, колхозашка, совхозашка кагирхоша лакха къахьегама овсарле а йолаш къахьегара дола хьалаш Iалашдац, дIадаьхадац кагирхой производственни, бытовой, материальни хьашташ теркал ца деш хилара бакъдараш, кхувш боагIарий хьакъехьара къахьегама законодательство телхаю. Уж кхоачамбоацараш да къонача болхлой кадраш дукха хувцалуш хилара керттерча бахьанех цаI,

Дукха да кхувш йоагIача тIехьенна юкъерча идейно-кхетама балха тIа юкъагIдитараш. Комсомольски политпросвещене дукхача кружокашка чакхйоехача занятей идейни боарам лоха ба. КIезига нийслуш дац лоархIамегIа йола теоретически положенеш, парте чурча а арахьарча а политика дешаш тIагIолла цхьа бахьан, массанена а цхьатарра, кагирхой юкъарча образоване боарам а башхалонаш а теркал ца еш хьехаш хилар. Пропагандисташ цкъаза,бокхача теркамерча хаттарашта жопаш ца телаш Iа.

ЦIенхаштара кхоачамбоацараш да атеистически пропаганда вIаштIехьъчкккхара, нах интернациональни кхетамца кхебара юкъе, кхоачамболаш къовсам лоаттабац зеннерча буржуазни идеологе влиянеца.

Мела леладу йоккхагIча ноахален тIемай а къахьегама а турпалерча традицешта тIагIолла кагирхой кхетамца кхебара тайп - тайпарча формаех пайда ийбелга. Заводашка, фабрикашка, промыслашка кIезига да коллективай революционни а къахьегама а сийлен цIенош, музееш, уголокаш.

Кагирхой коммунистически мораль, нравственность вIаштIехьювлаш хьахилийтара кхоачамхиллал пайда ийбац театрех, культпросветучреждененех, оазонах, радиох, телевиденех. Дукха клубах тайсса лелаю, хIаьта дуккхача нах бахача пункташка вIалла йолаш а яц уж. ХIанз а дуккхача наха юкъе дегIаенаяц художественни самодеятельность.

Партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша вIалла а кхоачам боацаш теркалбу кагирхой балхах муьа болча хана, уж бахаш йолча моттигашка, общежитешка царца бу болх. Мела леладу бераш дезале кхетамца кхедара бола даьй-ноаной бехктокхам лакхбелга. Дукха да студенташтен дешархоштен юкъерча дешарахь кхетамца кхебара балха юкъера кхоачамбоацараш а.

Кагирхой кхетамца кхебара юкъе хIанз а мелал лелаю физкультурни оборонни организацеша. КIезига хьалду спортивни гIирсаш, ловзара майдаш, хIаьта йолаш йолча спортивни базаех пайда ийбелга во а леладу.

Кагирхой кхетамца кхебара гIулакха юкъера уж деррига кхоачамбоацараши дииза дисараши да кагирхоша, цар даькъе кхенза бараша а тIехьа сий доаца гIулакхаш леладу моттигаш нийсъяларен зуламаш делга дегIаахарен керттерча бахьанех дола цаI.

Каст-каста нийслуш да комсомольски организацеша кагирхоех хаьда а йолаш болх беш хилар, кагирхошта эшараш а цар дIадехараш а царна ца ховш хилар, царна йоагIаш йола влиянн еш ца хилар.

КПСС обкома пленумо партийни организацешкара дIадийхад кагирхой коммунистически кхетамца кхебара юкъера лоадамболлаш дола кхоачамбоацараш дIадоахалга. ЛоархIамегIа дола декхар да кагийча наьхен мехкарийн марксистско-ленински мировоззрени, идейни тешам болар, вахаре хулаш дола гIулакхаш классови хьисапегIа теркалдар, Даьхе а Коммунистически парти а дукхаезаши царна мутIахьен хилар кхеде дезаш йола кагирхой коммунистически кхетамца кхебара еррига формаш а методаш а дIахо тоаелгеи дикагIа вIаштIехьйоахалгеи. Кагирхой советски патриотизма, Советски Союза халкъий дохаргдоацача вежарий доттагIала, пролетарски интернационализма уйла йолаш хилар, сакхетам а болаш, тешаме къахьегаш хилар, боахама - политически декхараш кхоачашдара юкъе хьинаре дакъа лувца гIерташ хилар дегIакхувланза даргдац.

Партийни а комсомольски а организацей уйлан юкъмоттиге хила деза кагирхошта КПСС XXIII-съезда решенеш кIоаргга йоашхилга, берига кагий нахи мехкарийн керда пхе шера план кхоачашъяра хьинаре къовсам лоаттабе оарцагIбоахалга. Из лоархIамера декхар кхоачашдара юкъе шоаш дакъа лувцаш хила беза партийни, профсоюзни, комсомольски организацей болхлой, министерствай, ведомствай, предприятей, колхозий, совхозий кулгалхой, цехий, участкай начальникаш а мастераш а, совхозий отделеней управляющеш, бригадираш.

Кагирхошта юкъе беча уж кхетамца кхебара балха тIа компанел хила йиш яц. Из болх хIара денна а беркат даргдолча тайпара а бе беза. ТIаккха мара ка маьхала а йоалаш кхоачашдулургдац вайга из чоалханера декхар, тIаккха мара Iалашдулургдац къона тIехье хьинар а сакхетам а бола коммунизм хьалъер хургйолча тайпара кхувлга.

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ

Н. В. ПОДГОРНЫЙ, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель.

Н. Г. ИГНАТОВ, СССР Лакхехьарча Совета Председатела заместитель.

Д. С. КОРОТЧЕНКО, СССР Лакхехьарча Совета Председатела заместитель.

В. И. КОЗЛОВ, СССР Лакхехьарча Совета Председатела заместитель.

Я. С. НАСРИДДИНОВА, СССР Лакхехьарча Совета Председатела заместитель.

С. Б. НИЯЗБЕКОВ, СССР Лакхехьарча Совета Председатела заместитель.

Г. С. ДЗОЦЕНИДЗЕ, СССР Лакхехьарча Совета Председатела заместитель.

М. А. ИСКЕНДЕРОВ, СССР Лакхехьарча Совета Председатела заместитель.

К. Ф. ИЛЬЯШЕНКО, СССР Лакхехьарча Совета Председатела заместитель.

Я. Э. КАЛНБЕРЗИН, СССР Лакхехьарча Совета Председатела заместитель.

Т. КУЛАТОВ, СССР Лакхехьарча Совета Председатела заместитель.

М. ХОЛОВ, СССР Лакхехьарча Совета Председатела заместитель.

Н. Х. АРУТЮНЯН, СССР Лакхехьарча Совета Председатела заместитель.

А. КЛЫЧЕВ, СССР Лакхехьарча Совета Председатела заместитель.

А. А. МЮРИСЕП, СССР Лакхехьарча Совета Председатела заместитель.

М. П. ГЕОРГАДЗЕ, СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь.

В. И. БОЛЬШУХИН, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член.

Л. И. БРЕЖНЕВ, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член.

С. М. БУДЕННЫЙ, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член.

К. Е. ВОРОШИЛОВ, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член.

А. Д. ДАНИЯЛОВ, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член.

М. ДЖАЛАЛОВ, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член.

Н. Г. ЕГОРЫЧЕВ, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член.

В. М. КАВУН, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член.

А. Я. КАСАТКИНА, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член.

В. И. КОНОТОП, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член.

Д. А. КУНАЕВ, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член.

П. М. МАШЕРОВ, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член.

А. И. МИКОЯН, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член.

Э. Н. НУРИЕВ, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член.

А. Д. НУТЭТЭГРЫНЭ, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член.

Н. Г. ПЕТРОВСКИЙ, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член.

З. П. ПУХОВА, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член.

Ф. А. ТАБЕЕВ, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член.

В. С. ТОЛСТИКОВ, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член.

П. Е. ШЕЛЕСТ, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член.

ЧУРЧЕИ АРАХЬАРЧЕИ ПОЛИТИКА КЕРТТЕРЧА ДЕШАЕХ ЙОЛА
СССР-а ПРАВИТЕЛЬСТВА ЗАЯВЛЕНИ

СССР Министрий Совета Председатела новкъоста А. Н. Косыгина къамаьл

Деза новкъостий депутаташ!

Мукъаба сона ворхIазлагIа гулъяьча СССР Лакхехьарча Совето вIашагIъеллача правительства берригача членийн цIерахи сайгарей тхоах тешам боларахи тха доккха сий дарахи шоана баркал ала. Оаха кхетабу тхоай бехктокхам, шийн правительствагара халкъо дIадехараш диза кхоачашдара тхоай берригa низ тIабохийтаргба оаха.

Правительства тIадилдад сона Советски Союза чурчеи арарчеи политика керттерча дешаех йола заявлени е аьнна.

КПСС XXIII-ча съездаш шийн лоархIамга диллача вай партеи дерригача советски халкъеи вихаре IалашмаIте йоккха событи хилар. Партийнин боахамеи хьалхе лелаяра ленински принципаш творчески дегIа а йоалалеш съездо доккха дакъа лаьцар коммунизм хьалъяра теоренеи практикаеи юкъе.

Съезда решенеша советски нах кийчбир коммунизм хьалъеча керда коталонаш лхара тIехьа лоаттабеча къовсама хьадда а къьгга а йолча перспективаца. Съездо къоастадир укх гаргIарча шерашка вай хургIолча чурчеи арарчеи политика лостамаш. СССР Лакхехьарча Совета хоржамашка коммунистийн парте боацарийн блоко лелаяьча хоржамий платформа ларде айттар съезда решенеш. Хоржамаша хьахьекхар дерригача вай халкъо вай парте политика могаеш а хьаллоацаш а хилар. Коммунистически парте идеяш гаргга а дулхах - цIех а я берригача советски наха.

Вай халкъо цIаккха а ца хиннача тайпара къахьег мехка экономикеи культуреи дегIайоалаяра IалашмаIте йоккхий планаш кхоачашъяра, вахара хьалаш хувц цо. Халданза лакхлу советски наьха вахара боарам.

Советски правительства балха программа ерригa а партийни съезда решенеш тIара хьайоагIаш я. Из программа кхоачашъяр вай эгара доккхагIдола декхар да.

ХIама на эшшаш ах бIаь шера йолча мехка паччахьалкхен доал дара опытаца чIоагIало а лувцаш, дегIадоагIаш баьккхача боарамей дIахо а дIахьалхашка ахара яттача дIадехарийн лоархIам а беш, парте шийн ханнахьа ниса керда политически экономически проблемаш къеста ю, хьанийслуш йола халонаш толамца эша а ю.

Вай партеи паччахьалкхени вахаре боккха лоархIам болаш хилар коммунизм хьалъяра декхараш кердача тайпара къоастадаь йола КПСС ЦК октябрьски (1964 ш.) пул тIехьагIареи Пленумаш. Из кердадар хьахьекхар 1965-чеи 1966-чеи шерашка халкъа боахам дегIахахара планаша. ХьалхагIа гулъяьча СССР-а Лакхехьарча Совето чIоагIъяь хинна 1965 шера план толамца кхоачашйир.

I

Новкъостий депутаташ! Чурча политика хьакъе вай болх тIаберзабаь хургба СССР халкъа боахам дегIабоалабара пхе шера плана Директиваша оттадаь декхараш кхоачашдара. Цу декхараша чулоац паччахьалкхен балха дерригa оагIонаш, цар дерригa халкъа хьашташ хьа а хьокх.

Укх пятилеткаш вай декхарийла да:

экономически даькъе — къаман доход 38—41 процент лакхъелга Iалашде, промышленни производства боарам 50 процент гаргга дукхагIа хилийта, хIаьта шера юккъера лаьрхIа бола юртбоахама продукце боарам хьалха дIадахача пхе шерица нийсбича 25 процент дукхагIа баккха; Iилма-технически процесе а п[illegible] х-лакхъ тхьош лакхъяра ларда тIа къахьегама овсарле, ерригача общественни производства эффективность дикка лакхъе;

социальни даькъе — бахача наьха цхьан сага сих 30 процент гаргга реальни доходаш лакх а еш, къахьегамхой вахара боарам лакхбе, дIахо а городеи юртеи къахьегамхой вахара хьалий боарамаш гаргадоагIлга, физически хьаькъалеи къахьегама юкъера доазонаш доалаш-доалаш дIадалга Iалашдергдола цхьадола лоархIаме гIулакхаш де; халданза болхлой классаи ахархойи цхьоагIо чIоагIъе;

паччахьаликен политически хьакъе — халкъий доттагIали Советски Социалистически Республикаша вежарашха цхьана къахьегалгеи дегIадоаладе; паччахьалкхенна доал деча демократически принципаш дегIайоалае, мехка боахама-политически вахаре Советий Iаьдала республикански моттигерчеи органий лоархIам лакхбе.

Дунен халкъашта юкъе эттача хьала лоархIам а беш, вай декхарийла да поай мехка обороноспособность чIоагIъяра дIахо а динза дарг мел доаца гIулакхаш де.

Касттадашха оттадьаргья керда пхе шера план, цуй проект правительства юкъеяхьаргья СССР Лакхехьара Совет хьожарийолаш.

Раьза а хинна белгалдаьккха мегаргда советски халкъо 1966 шера оттаь заданеш толамца кхоачашъеш хилар. ДIадахача ах шера планах лерхIаш хиннача дукхагIча боараме арахийцар промышленни продукци. Цу хана чухь планаи тIех арахийцар 3 миллиард сома мах бола продукци. 9 миллиард сома мах бола керттера фондаш болх бе йолаялийтаь гIишлош хьалъяра гIулакх кхоачамболаш хиннад аьнна ала йиш ене я.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш тIара хьайоагIа юртбоахама хьакъера мероприятеш чакхйоьхаш хиларо дика результаташ лу. Бакъда, хIанз а хьалха да юртбоахама шера итогаш мишта хургья лувца, хIаьта а хIанзае гуш да хьуа къам соахка хинначул дикка лакхагIа хургхилар. Доккхий хувцамаш хиннад хьайбай боахам дегIабоалабеш укх тIеххьарча цхьан шереи ах шерен. Хьайбай продукци дIадахача шера хьалхарча ах шера хинначул дикка лакхъеннай; дулх, шура, фуьаш эца ах шера йоагIа план хьнад хьалха кхоачашъяьй.

Чехкача темпашца дегIайоагIа розничи товарооборот — халкъа вахара боахама лоархIам бола показатель. 1965 шера товарооборот 10 процент лакхъеннай, из дул хьалха дIадахача пхе шера юккъера лоархIаш юкъерча темпел шозза дукхагIа; укх шера хьалхарча ах шера из дIадахача шера ах шера хинначул 9,4 процент лакхъелар.

Цу доаццача итогаш тешал ду советски халкъо пятилетка дика дIайолаяь хилара.

Мукъаба сана, новкъостий депутаташ, вай паччахьалкхен экономически политика керттерча проблемех лувца.

Вайна хьалхашка латт лоархIамера декхар — промышленноста, юрта боахама керттера доакъош дегIаахара темпаш сихъяр. Укх пятилеткаш къаман доход дикка лакхъеш вай йиш хургья производственни накопленега дIадохийта къаман дохода дакъа лакх а ца деш, материальни производство шерьярга дIайода капитальни вложенеш лакхъе. Из деш иштта лакхлу потребленена болча пайданга дIайохийта къаман дохода сумма а.

Директиваш тIа белгалдаьха гIулакхаш толамца кхоачашдаро йиш хулийтаргья дIахо йодача хана къаман доходера производственни дакъа лохде. Цо торо хулийтаргья советски наьха вахара хьал дегIаахара темпаш сихъе.

ХIанзарча этапера экономически политика керттера башхало латт къаман дохода Iоадеш дола дакъа тIа-тIа дукхагIча боарамах юрта боахам халкъа дуккха эшаш дола товараш хьадеча промышленноста доакъони дегIадоалаладара болча пайданга дIадохийтаргхиларах. Кхетадеш на дий, цхьаькха тайпара а еза-йоккхача промышленноста еш йола тергам ло лаьгIъялийтар из доацилга. Хьалха а санна еза-йоккха индустри — берригача халкъа боахама из материальни лард дегIаахара кхычарел хьалха лоаттаергья. ТIехдолаш дегIадоагIаргда еза - йоккхача промышленноста шийна чухь санна, халкъа эша предметаш хьадеча халкъа боахама доакъошка а, хIаьта къаьстта юрта боахаме технически прогресс шоаех тийша йола цун доакъош.

Вай халданза дIахьоргья халкъа эша предметаш хьаду производство дегIаахара темпаш сихъяреи уж производства средствай производство дегIаахара темпашца гаргаоареи йола парте белгалъяьккха лини.

Из дара эша реальни торонаш хьаяьй. Толамца дегIайоагIа еза йоккха промышленноста, лакхлуш а халкъа эша товараш кийчдара езача промышленни бедален технически производство. Темпаш лакхъеш ба юрта боахам а. ДегIадоагIа ялат, хьайбай продукци, технически культураш йоахилга. ЧехкагIа дегIайоалае еза вай яйгеи кхачани промышленность. Цу доакъоша хIанз а кхоачамболаш лакхдаш продукци арахецилга, ледара тоаю товарий дикал, керда дIадерлеш арахецилга мела лел. Из тIехьадусаш хилар дIадаккхар вай керттерадарех цхьа декхар да. ХIанз вай доккхий гIулакхаш дIадоладаьд бахача наха эша товараш хьадеш йола предприятеш технически хьакъе юкъа кийчъеш.

Вай балха боккха лоархIам бола достам хургба лакхача а чIоагIгIача а темпашца юрта боахам дегIабоагIалгIа Iалашдари уж промышленность дегIаахара темпашта гаргаоари. Из де лерхIаш юрта боахамга дIадохийташар хIама па [illegible] шозза дукхагIа лакхдергa. Юртбоахама производствена къестаеча средствашa эггара тIехйола экономически эффект ялара, техникага, удобренешка, мелиорацега дIадохийта хIара сом чехкагIа меттаоттадара дола гIулакхаш дергда.

Юрта боахам лакхбара ЦК мартовски майски Пленумашка оттаьча йоккхача программо боккха бехктокхам тIабул вай юртбоахама Iилмана. Керттера йола юртбоахама культураш моттигашка дIа-юха нийсъярах, цар хьуакъам лакхбарах, техникеи удобренеши юкъейоалаярах, мелиоративни балхаш чакхдахарах йола ларде оттаь рекомендацеш Iилманхошка эшаш да вай. Из белх вIашагIехьбаккхара бехктокхама я юрта боахама министерство, хIанз центре а санна, моттигашка а цун органаш дикка чIоагIъеь я. [illegible]

Юрта боахаме, ялтача кхачан, дулхеи шурий промышленноста, торговле министерстваш, заготовкий Паччахьалкхен комитет, союзни республикай министрий советаш декхарийла я юрта боахама продукци чуэцаш, из кийчъеш, дIа-юха хьош, лораеш йолча хана из геттара кIеига йовргйолаш хIама де а шийн ханнахьеи дикеи из чакхйоаккхалга Iаланде а. Шерьяза яргьяц заготовительни торговий организацей технически база, эггара хьалха холодильнии складской боахам а беш, дукхагIа хилийта еза автомобильни парк.

Къаьстта боккха лоархIам болаш я вайна халкъа боахамера Iилма-технически прогресс сихъяра проблема, геттара сиха йолча Iилма технически революце хана цу даькъе тIехьависаро IалашмаIте доккха зе дергдар, капитализмаца лоаттаеча яхье темпаш лохъяр хургдар цох. Из проблема къоастаяра халданза планах маьоагIара низ тIабахийта беза СССР Министрий Совета Iилмаи техникаи йолча Паччахьалкхен комитето, СССР Iилмай Академе, Iилма-тохкама учрежденеша, царга да доккхий творчески низаши материальни ресурсаши. Iилмахоша, специалисташа, Iилма-тохкама центраша балха тIехь боккха пайда баларга а халкъа боахама дукхагIа хIама кхачарга а дог дозахаш да вай.

Iилма, проектни, конструкторски организацеш предприятешеи стройкашеи цхьана проекташ чакхйоахача, ерригача стадешка, хьийттел промышленни караерзаярга кхачча ца Iилма разработкаш уттаеча юкъеюкъарча доаццаш дакъа лаца декхарийла я.

Министерстваш декхарийла я Iилма-технически прогресса хьадда дола декхараш къоастадеча боккха лоархIам бола экспериментальни производстваш яхара, заводской лабораторей, лакхерча дешара заведеней проблемнии отраслевии лабораторей материально-технически база чIоагIъяра йоахо е.

Вай боккха лоархIам болаш лерхI халкъа боахама электронно-вычислительни техника юкъейоалаяри информаце лерттIа болх беш йола система вIаштIехьъяккхари. ХIанз СССР Госпланой ЦСУ-си оттаеш я вычислительни центрий паччахьалкхен сеть вIаштIехьъяккхарах йола мероприятеш. Къаьстта тергам тIабохийтаргба производства къахьегамеи организаци эргаьккха тоаяра. Министерствашеи ведомствашеи оттакха яргьяц Iилма ларда тIа нийсьъя йола промышленни оборудованиеи материалехи пайда эцара нормативаш. Къахьегама нормировани техникана карагIбаьнначa безаргa хьежжаи кхы а дикагIа эргаьккха йоаль йола производстве организаци юкъейоалаяра новкъостал дешхургдола гIулакхаш а дергда.

ЛерттIа вIаштIехьъяккха производство, ритмични болх, продукци дикал лакхъяра тIехьа лоаттабу къовсам, кхо а беш боахам лелабар производстве къахьегача кхетамеи лакхеи дисциплина ца хилча де йиш йолаш хIамаш дац. Боахама а общественни а организацеш декхарийла я къахьегама дисциплина чIоагIъеш халданза болх бе, кхетам балара гIулакхашца дисциплина телхаершта, прогульщикашта, бракоделашта административни экономически воздействи еш дола гIулакхаш леладе я.

Цхьаццайолча моттигашка кхерамзлен техникаи къахьегам дорабари йолаш йола правилаш телхаеча цхьайолча предприятешка производствои къахьегами вIаштIехьбоаккха дола кхоачамбоацараш ла йиш йолаш дац. Производствера къахьегама хьалаш тоадара гIулакхашка дIайхийта хIара шера дуккха средстваш къестаю вай паччахьалкхено. Министерстваши профсоюзни организацеши халданза хьежа декхарийла я цу даькъе оттаьь планаш кхоачашъярга.

Ала доагIа КПСС ЦК-аи правительствои капитальни гIишлош хьалъяра гIулакх лелара раьза яц аьнна. Правило а хинна дIааттал мощносташ хьалъяреи уж болх бе йолаялийтареи планащ кхоачаш ца еш хилар, дукккхача хана пайда на эцаш лоаттаю IалашмаIте дукха йола материальни финансовни ресурсаш, проектироване гIулакх а доагIача тайпара лакха латтац.

Госплан, Госстрой, материально-технически Iалашвара комитет декхарийла я пхе шера план оттаеча хана капитальни гIишлош хьалъяр материально Iалашъе, мощносташ болх бе йолалийтара ханаша а балхий дукхалга а хьежа хьалъеш латта гIишлош оборудованеца Iалашъе, гIишлош хьалъяра планированеи гIишлош яра балхаш вIаштIехьдохачеи эффективни йола вIашагIъйийна графикаш юкъейоалае.

ГIишлош хьалъеш йола министерстваши ведомстваши, снабжене органаш декхарийла я проектно-сметни гIулакх тоаде, гIишлош яра балхаш дикагIа дара лоаттабу тIахьожам лакхбе, хьалъеш латта гIишлош шоай ханнахьа материально-технически Iалашъе, гIишлош хьалъяра планаш кхоачашъелга, производственни мощносташ махулла чехкагIа болх бе йолайолийтилга Iалашде.

КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советой оттадеш да гIишлош хьалъяр планироване кердача системага яхара, хьалъеш йолча капитальни гIишлонаш эффективность лакхъяра, хозрасчет чIоагIъяра, гIишлошъерий балхаца материальни безам лакхбара, пусковой объекташ болх бе йолайлийтари ханаш йохаяра цар бола бехктокхам лакхбара гIулакхаш. Цу система йиш хулийтаргья гIишлош яра балхаш эггара чехкагIа а дикагIа а кхоачашдара бола гIишлошъерий коллективай безам лакхбе.

Вайна хьалхашка латт вай гIишлошъерашта шоай балха планировании еча лерттIа перспектива дургйолаши хьалъеш латта объекташ чехка болх бе йолайолийтаргйолаши йола масса а йолча хьалъеш латтача гIишлошка капитальни гIишлон планаш оттаяра декхар. Министерстваши ведомстваши декхарийла я болх бе йолайолийтача предприятешка оттаяь йола мощносташ чехкагIа караерзаергйола гIулакхаш де.

Мехка территоре тIа производительни низаш дIа-юха нийслара перспективаш оттаеш, оаха из ду хIара республика комплексно дегIахара декхараш тIара санна, производствана специализаци кооперировани яра наькъаца республикашта юкъера къахьегам бокънлга эргалаьккха тоадара декхараш тIара а. Духхьала из никъ ба вай мехка ерригача районашка производство, къахьегама овсарле, халкъа вахара хьал лакхача боарамах дегIадар Iалашдергдар.

Материальни производства структура эргаьккха тоаяро, Iилма-технически процесс сихъяро, производствои къахьегами вIаштIехьбоаккхалга тоадаро, производительни низаш мехка рационально дIа-юха нийсдаро, экономически рычагех нийса а бизза а пайда эцаро йиш хулийтаргья общественни къахьегама овсарле чIоагIа лакхъелга Iалашде.

Вай мехка социализм котъялар саг доалах мукъавалар да. Цо йиш хулийт советски наьха материальнии культурнии хьашташ халданза лакхде. Уж хьашташ дизза кхоачашде йиш хургьяц къахьегама овсарле эггара тIех лакхъелча мара. Духхьал цу ларда тIара мара могаргдац производства социалистически способа капитализмана хьалхашка шийн тIехйола ерригa торонаш баргаIъяха. Халкъа дизза дола вахара хьал хьахиларен личность массе а оагIорахьара дегIаахараи кхыбола никъ бац, е хила йиш а яц.

Министерстваш, ведомстваш, Iилмай Академи, Iилма учрежденеш, боахама организацеш, предприятеш декхарийла я эггара а тIехбола къахьегама овсарлен боарам вай мехка Iалашбе. Из декхар кхоачашдар экономически хинна ца Iеш, IалашмаIте боккха политически дунеи халкъашта юкъерен лоархIам болаш хургдар.

II

Новкъостий депутаташ! Партеи правительстваи оттаь вай мехка халкъа боахам дегIабоалабара йоккха программа кхоачашъелга керттерча даькъе тийша хургда боахама доал дара, планироване, материальни стимулироване керда методаш планах майоагIара а лерттIа а юкъейоалаларах.

Цхьадолча доакъошка вай практически кхоачашъе доладенна йолча боахама реформо лоацаш - лоацаш халкъа боахама дерригa а доакъош чулаца деза. Кердача системага яьнна предприятеш ритмичнегIа болх беш я, цар толашагIа кхоачашъю планови заданеш, белгалъяьнна лакхъяьй производства эффективность.

Бакъда вай де дезаш дукха а хIама да боахама доал дара керда система йизза чакхъяккхара. Экономически реформа чакхъяккхар чоалхане гIулакх да. Халонаш ца хулаш чакхдалац из. Цхьаьа экономически реформа чакхйоаккхаш хиларца дувзаденна цхьадола дегаш къоастадеча гучайоал йовзаш йола консерватизм а инертность а.

Дицдалийта йиш яц хIанзарча этапера парте боахама хьакъера политика кхоачашъяра керттера хьал экономически рычагех бизза пайда эцар, хьалхе лелаяра экономически методаш лакхъяр дола. Хьадда дIааккхха деза гIулакх готта ведомстви яра наькъаца къоастале, формальни администрировани лелае, предприятеша беча балха лакхера Iочу кагийча хIаман тIехь регламентаци тела гIертилга.

Халданза эргайоахаш тоае еза вай министерствай балха методаш а стиль а. ГIулакхаш фактически малагIча хьале да кIоаргга довзара ларда тIа хьалхе лелае еза министерствашa, предприятешта, хьалъеш латтача гIишлошта, организацешта. Из шоаш деш министерствашa леладе мегаргдац моттигашкара совлен тайп-тайпара справкаш, информацеш хьаехилга.

Министерстваш — уж халкъа боахама доакъошта хьалхе лелаяра штабаш я. Министрашта, ведомствай кулгалхошта, керттерча управленей начальникашта йоккхий боккъонаш луш вай лакхдергда царга хьалхехр, шоашта тIадахкаь декхараш кхоачашдара цар балха бехктокхам лакхбергба. Боахам хьалбара даькъера планови заданеш, договорни декхараш, тIайийца решенеш йизза а даиман а кхоачашъе гIерта деза. Шоашта карадола доакъош дегIадахкара йизза бехктокхаме я министерстваш.

ДукхагIа торкам тIабахийтанза баргбац вай боахама кадраш экономически кийчъяра. Боахама дешаш къоастадеча керда гIулакх дергдолаш царна кхетам балара. Хьалхе лелаеча посташка оттабе беза боагIаш бола, хьинар, инициатива йола, керда декхараш кхоачашде ховргдола, халкъа хьалхашкара шоай бехктокхам бовзаш бола нах.

Боахама реформа чакхъяккхара толам, общественни производства эффективность дукхача даькъе материально-технически снабжене органий болх лерттIа вIаштIехьбаккхарах тийша ба. Материально-технически снабжене система эргаьккха тоаяра доалаш доалаш оборудоване, материалий, полуфабрикатий дуккха дола тайпаш оптови дохкарга доладра бе безаш боккха болх ба. Материально-технически снабжене Паччахьалкхен комитети министерствашии декхарийла я предприятешта юкъера духхьалара боахама бувзамаш дегIадоалале.

Госпланий материально-технически снабжене Паччахьалкхен комитети декхарийла я предприятешкеи снабженческо-сбытовой организацешкеи йолча бедала а материалий а запасаш ларде лаьца йола нормативаш оттае а предприятеша ритмичнии ца социаши болх белга Iалашде лерхIаш иштта йола запасаш хьахургйола гIулакхаш де а.

Экономически реформа дIахьош хиларца, предприятеш шоай доаме хилар лорадеш хиларца дувзаденна банкайи финансовни система цхьайолча органийи балха характер хувца еза. Финансовни кредитнии органаш декхарийла я финансовни тIахьожам лоаттабаь ца Iеш, промышленни торговни предприятей коммерчески болх тоабара хьинаре новкъостал де а. Эггара хьалхарча плане оттаду банкийски ресурсаш эггара дикагIа пайда баргболча оагIорахьа дIаяхийтареи кредитах прогрессивни производствашa, бытовой гIулакх дара сферера предприятеш дегIайоалаяра, средствай оборачиваемость, предприятей доходность лакхъяра кредитах пайда эцареи декхар.

Доал дара кердача методашка довларе лакхбу боахама доал дара юкъарча системера маьхий лоархIам. Промышленни продукце хIанз долаш дола оптови маьхаш дуккха а дукхагIча даькъе кердача дIадехараша маьххара дац. Цулухьа лоархIам болчарех цхьа гIулакх хургда оптови маьхашка юхахьажар.

Шоашка чухь хIара лерттIа бола беш йола предприяти йиззача боахама расчета ларда тIа дегIаaхa йиш хургйола, боахама доал дара маьха керттерча критереша — боалача пайдой рентабельностой — предприятеш балха боккъонца боарам нийсагIа хьаьокхаргболча хьалаш Iалашде деза кердача оптови маьхаша. Продукце дикали цун технически боарами лакхбара а продукце ассортимент халданза кердайеахаш хилара а стимулировании еш хила деза оптови маьхаш.

Йоккха терко ю правительства маьхаш эргалаьха тоадара, цунца уж продукци хьаяра общественно хиланза яргIацача затраташта гаргаоаргйолаш, беркат доала средство хиларах тарра, общественни производства эффективность лакхъяра царех пайда эцаргболаш.

Правительства халданза дIахьоргья КПСС ЦК мартовски сентябрьски Пленумашка оттаь а КПСС XXIII-ча съездо чIоагIъяь а йола халкъа боахама деш дола доал эргадоаккхаш тоадара лини, социализма объективни экономически законаша маьххара долча кердача хьалаш тIа йоаларгья халданза предприятеши боахама бIарча доакъоши. Цо торо хулийтаргья боахама планови социалистически система торонех бизза гIа пайда эца, вай халкъа боахам кхы а чехкагIа дегIабоалабе.

III

Новкъостий депутаташ, парте Директиваша лерхI укх пятилеткаш советски халкъа материальни вахара хьал лакхдалара темпаш сихъе.

Къахьегамах луш дола алапи лакхдалар бахача наьха доходаш лакхъялара керттера хьаст а хиннаб хIанз болаш а ба. ДIахо а керттера лоархIам къахьегама алапе хилара никъ дIахьоргба КПСС ЦК-аи правительстваи, дIахо йодача хана болхлойи гIулакхерча наьхеи алапе системеи колхозхошта къахьегамах луш дари эргадаьккха тоадара дола гIулакхаш а дергда.

Болхлой къахьегара бола материальни безам лакхбеш шоашта де аьнна тIадиллача гIулакха уж материально бехктокхаме хилар а лакхъе деза. Къахьегама распределени яра принципа вIаши бувзабенна шии вагIув ба уж.

Кердача пятилеткаш балха алапи лакхдара а болхлой къахьегамеи бытеи хьалаш тоадара а кхы тIа бола лоархIаме хьаст хиле дIаотт предприятей поощрительни фондаш. Министерстваши ведомстваши декхарийла я экономически ларде лаьца стабильни нормативаш оттаяра боккха болх бе, цар ларда тIа хьахургья уж фондаш.

Пхе шера план оттаеча хана Госплана, министерстваша из де деза хьадеш долча материальни рузкъа дукхалца, къахьегама овсарле лакхъяларца, производства эффективность лакхъяларца. Къахьегамхошта деш дола гIулакхаш шердаларца, цар шоай алапех эца йиш йола товараш дукхагIа хьадарца чIоагIало лувцаш дола алапи мара чIоагIа а даиман а лакха латтаргдолаш хила йиш ца хилара терко а еш.

Потреблене общественни фондаш дикка лакхъе лерхI.

Бахача наьха ахчан доходаш лакхъяларо чурча рынка ёмкость лакхъю. Цулухьа къаьстта лоархIам болаш да бахача наьха хIанз эшара лакхлуш дола хьашти бахача наха эша товараш дукхагIа хьадара а реализаци яра а гIулакхи цхьан боарамах хулга Iалашдар. ХIанз цIаккха ца хиннача тайпара лакхлу бахача наха эша товараш хьадеча министерствайи торговле министерствай лоархIам а цар бехктокхам а. Потребительски товарий рынка хьалаи бахача наьха хьашташ кхоачашдарах бехктокхаме я уж.

Вай торговли хIанз а дикка тIехьаюс вахаро дIадехараштa. Из тIехьалусаш хилар дIадаккхара торгови болхлой декхарийла ба товараш эшаш хилара гIулакх дикагIа довза а духхьаларча заказий системага гIолла ассортимент тоаеи продукце дикал лакхъеи, керда товараш арахецилга вIаштIехьдаккхеи дагIхьа производствана воздействи е а. Продукци геттара дика хилар, боккъонца кийчдаь тIеханахьара куц, геттара дика упаковка яр, нахага дIакхоачаргйола кердача товарий реклама — уж да хIанз промышленностагареи торговлегареи дIадехар.

Бахача наха бытовой гIулакх дара сфера халкъа боахама дукхача кхыча доакъоел чехкагIа дегIайоагIаргья. Вай машиностроени декхарийла я из дакъа хIанзарча машинащеи оборудованецеи Iалашде.

Халкъа вахар тоадара эггара а лоархIам барех цхьа лостам лерхI вай парте ЦК-аси правительстваи нах чубаха цIенош хьалдара шерра программа кхоачашъяр. Нах чубаха цIенош хьалдарга дIайолхача расходий дукхагIдола дакъа шийна тIаэц паччахьалкхено. Цунца цхьана мамогга дегIайоалае йоагIа нах чубаха цIенош хьалду кооперации, новкъостал де деза гражданий шоай средстваехи паччахьалкхен новкъосталахи нах чубаха индивидуальни цIенош хьалдара. Масса йолча проектнии гIишлошъяреи организацешa къаьстта терко тIаяхийта еза нах чубаха цIенош дикагIа хьалдара, квартирай планировка тоаяра, бахача наха хилаиза яргIоаца паргIатонаш хилийтара.

Доккхий гIулакхаш де лерхI юрта бахача наьха вахара боарам дIахо а лакхбара. Цу гIулакха юкъе боккха лоархIам болаш хурга колхозхошта хIара бетта гарантировании алапи телга юкъедоаладар. Ала доагIаш да колхозийн колхозхойн доходаш лакхъеш деча гIулакхаша хIанзехьа белгалъяьнна результаташ лу аьнна. 1965 шера колхозий общественни боахама доходех колхозхошка къахьегачах кхьачар цул хьалха дIадахача шера хинначул 18 процент лакхагIа дар, хIаьта 1966 шера хьалхарча ах шера хиннар дIадахача шера цу хана хинначул 20 процент дукхагIдар.

ЛоархIамера социальни система я бахача наьха юкъарча образованеи культурно-технически боарам лакхбар. Школай дешара материальни база лоархIам болаш чIоагIъяра средстваш къестаю. ДукхагIа нах хьаэцаргба профессионально-технически училищашка. ДIахо а дегIайоагIаргья лакхереи юкъера специальни образовани.

Къахьегамхой культурни боарам лакхбара а экономика дегIайоалаяра а боккха лоархIам болаш хургда хIанзара балха ханара кIира шедолча а долаш салоIаш ши ди хургдолча 5 ден балха кIиранга болхлойи гIулакхера нахи бала болабалар. Мехка цхьаццайола районаш а халкъа боахама доакъош а пхе ден долча кIиранга яхара ханаш оттаергья. Толамца балха 5 ден кIиранга довларо дIадех предприятей, министерствай, ведомствай, союзни республикай Министрий Советий оагIонгахьара цIенхашта йола организационни экономически кийчо яр.

Вай мехка шерра дегIаенай культураи искусстваи учрежденей сеть. Пхе шера плана тIа оттадерга дIахо а театраш, кинош, библиотекаш, клубаш яха аьнна, къаьстта юрта моттиге а йоахкаш.

УнахцIено лораяра даькъе лазарий профилактика тоаяра, городеи юртеи бахача наха медицински новкъостал дела вIаштIехьдаккхара дикали культуреи лакхъяра, хIаьта иштта хIанзара лаьрхIа йола дарбан учрежденеш хьалъяра мероприятеш чакхъяха лерхI.

Мехка боахама, политически, культурни вахара юкъе хьинаре лакъа лаца кхалнаьха йиш хургйолаш производствера кхалнаьха къахьегам мамогга аттача баккхара, берий учрежденей сеть, общественни кхачан предприятей сеть а быта служба а шеръяра дIахо а гIулакхаш дергда.

Советски наха материальни хIамаш дукхагIа эшаш хилари цар духовни хьашташи халданза лакхлу. Уж эггара а тIехдолча тайпара кхоачашдар вай эггара а хьалдара декхар лерхI вай.

IV

Новкъостий депутаташ! Вай кхоачашде дезаш вайна хьалхашка латта доккхийи социальни декхараш эггара а айхха долча тайпара дувзаденна да дIахо а социалистически демократи дегIайоалаяра йола вай парте лини халданза дIахьарца.

Коммунистически общество хьалъяр дукхача наьха общественно-политически хьинар халданза лакхлуш хурга. Советий Iаьдала керттера декхар Ленина гуш хиннад дуккха бола нах паччахьалкхенней производстванеи доал дара юкъе дакъа лоацаш хиларца.

Вай общества социально - политически цхьоагIоне, къахьегамхой материальнии культурнии боарам лакхбаларо хьаел советски наьха творчески хьинара эша йоккхий торонаш.

Юрта боахам лакхбара деча гIулакхашеи экономически реформа чакхъяккхареи хьахулийт дIахо а предприятешка, хьалъеш латтача гIишлошка, колхозашка, совхозашка, паччахьалкхенни боахамаи доал дара ерригача звеношка дика хьалаш. Шийн аргIана, демократи дегIаяро новкъостал ду сихъаь реформа чакхъяккхарай боахама балха эффективность лакхъярай.

Мехка экономически вахара юкъе хулаш долча хувцамашца дувзаденна де дезаш дукха хIама да боахама законодательство эргаьккха тоаяра. ХIанз оттаеш а гаргарча хана чIоагIъергйолаш а я промышленни министерстваех йола положенеш. Укхаза дувцар да промышленни продукцеца халкъа боахами баха нахи Iалашбара министерстваш йизза бехктокхаме хилар. Боахама хьалхе лелаяра экономически методех пайда эцара ларда тIа доал дара тайп-тайпарча звеной болх дIанийсбеши боахама органаша вIаши лелаеча гIулакхий боккъонаш оттаеши йолча правовии нормай порядок оттаяра гIулакхаш дергда.

Вай декхарийла да вай обществера организованность мамогга лакхъе, дисциплиней правопорядоки чIоагIъе. Цу лостаме укх тIеххьарча хана дикка болх баьб. Вай паччахьалкхено геттара боккха лоархIам бу советски гражданий боккъонаши законнии хьашташи лорадара. Цунца цхьана паччахьалкхено гIулакха тIа волча хIара сагагара, хIара гражданинагара дIалех общества хьалхашкара шийн декхараш дизза кхоачашдар.

Паччахьалкхени гражданийн хьашташ лорадаро дIалех суда органийн законноста болча прокурорски надзорен болх тоабар.

Законность, организованность, дисциплина Iалашъеча боккха лоархIам болаш хила боагIа халкъа тIахьожам. Цун методаш эргаьха тоаяра, цу тIахьожаме паччахьалкхени общественнии гIулакхаш нийса лархIара хиланза яргIоаца терко ергья.

Укх тIеххьарча хана КПСС ЦК-аси правительстваи дукха хIама даьд къахьегамхой депутатий моттигерча Советийи цар исполнительни комитетийи лоархIам лакхбара. Цо шийн дика результаташ елар. Бакъда, паччахьалкхен Iаьдала ерригача моттигерча органий болх хIанзарча декхараша маьххара хургболаш кхы а кIеига къахьега деваргдац. Халкъа боахам дегIабоалабеча, дIахо йолача хана халкъа материальни вахара хьал а культурни боарам а лакхбеча, бахача наьха бытовой гIулакх деча, советски гражданий боккъонаш лораеча цар бола организаторски лоархIам лакхбанза баргбац. Советски органий балха тIехь хиланза даргдац бизза барт хилар, должностной наьха подотчетность, дешаш къоастадара общественность шерра юкъейоалаяр.

Новкъостий депутаташ, дуккха йола социально-экономически политически проблемаш юцаргйола СССР Лакхехьарча Совето ехача кердача комиссеша, шеко яц, йоккха влияни ергья паччахьалкхени общественнии вахара дукххача оагIонашта. Вай тешаш да мехка хьалхашка латта декхараш кхоачашдара цу комиссей балхо новкъостал дергдалах.

Вай декхараш — боахама, социальни, политически, культурни — боккъалдар аьнча IалашмаIте доккхий а чоалхане а да. Советски халкъо шийн низи тешами хьаьйбу марксизма-ленинизма идейшкар. Коммунистически парте — шийн техка йолча кулгалхочуни организатореи хьакъалерча политикагара. Мехка доал деча Советски Iаьдало чIоагIало лувц миллионаш болча къахьегамхоша — болхлоша, ахархоша, интеллигенце саккхетамцеи хьинареи дакъа лоацаш хиларца. Коммунизм хьалъеча вай доахача дерригача толамий лард я из.

V

Новкъостий депутаташ!

Мукъаба сона хIанз арахьарча политика хьакъе Советски правительства балха балха цхьадолча дешаех лар СССР Лакхехьарча Совета дIахайта. Цун ларде улл КПСС XXIII-ча съезда оттаь а ше не дерхIар социалистически мехкашца цхьана социализми коммунизмо хьалъяра эша дунеи халкъашта юкъера дика хьалаш хьахилийтар дола йола а курс.

Из — социалистически мехкий цхьоагIои уж кхоталенна хилари, цар доттагIали вошали чIоагIдара курс я.

Из — шоай къамаш мукъадахара тIехьа къовсам лоаттабу халкъаш хьаллацара, къоначa шоай доамерча паччахьалкхенашца вIаши леладу гIулакхаш массе а оагIорахьа дегIадалара курс я.

Из — тайп-тайпара социальни строй бола паччахьалкхенаш маьре вахара принципаш бIехъиеда, империализма агрессивни низашта зулама хIама тохара, дунен керда тIом ца хилийтара курс я.

Советски Союза паччахьалкхен хьашташ кхоачашдар вежарашха йолча социалистически паччахьалкхенашца, машарахи демократенеи тIехьа, къаман хьакъе а социальни

ЧУРЧЕИ АРАХЬАРЧЕИ ПОЛИТИКА КЕРТТЕРЧА ДЕШАЕХ ЙОЛА

СССР-а ПРАВИТЕЛЬСТВА ЗАЯВЛЕНИ

а мукъадовлара тIехьа къовсам лоаттабеча берригача къахьегамхошпа леладеча гIулакха тIехьа вай воай интернациональни декхар кхоачашдарца дувз.

Общественни прогресса эггара тIехбола низ берригъюкъарча машара керттера чIоагIало социалистически мехкий содружество я. Социалистически строй бокъонца чIоагIъеннай дунен тайп-тайпарча районашка, Советски Союза низ тIаберзабаьб вежарашха дола халкъаш хадданза эффективни хьаллацара.

Европе тIа-тIа чIоагIагIа чIоагIлуш латт Болгаре Халкъа Республикацара, Венгерски Халкъа Республикацара, Германски Демократически Республикацара, Польски Халкъа Республикацара, Румыне Социалистически Республикацара, Чехословацки Социалистически Республикацара, Югославе Социалистически Федеративни Республикацара вай мехка вошал хилара, доттагIлен, массе а оагIорахьара гIулакхаш леладара бувзамаш.

Азе чIоагIлуш да Монгольски Халкъа Реаспубликацара, демократически гIулакхашца шийн къам вIашагIгIтохара тIехьа къовсам лоаттабеча Корейски Халкъа Демократически Республикацара, турпалча Вьетнама Демократически Республикацара Советски Союза вежарашха дола доттагIали айхха вIаши гIулакхаш леладари. ХIанз эттача хьале вьетнамски халкъаца вай дола тIема доттагIал империалистически агресси юхатохара, вай юкъара сийлахь-доккха революционни гIулакх котдалара къаьстта боккха лоархIам болаш да.

Латински Америке чоалханерча хьалашка, американски империализма оагIонгахьара провокацеш хулаш долча хьале керда общество хьалъяра тIехьа къовсам лоаттабу кубински халкъо. Цу къовсаме вай чIоагIа тIа хьаллоац революционни Куба. Куба вежарашха долча халкъаца ба Советски Союза халкъий, социалистически мехкий, берригача прогрессивни наьха безам.

Советски правительства долла хIама а дергда дIахо а интернационализма йиза цхьатарра бакъо хилара, вIаши суверенитети къаман хьашташи лархIара, новкъосташка вIаши тIо дара принципий ларда тIа социалистически мехкашца вIаши леладу гIулакхаш дегIадоаладара. Уж вIаши леладу гIулакхаш вай чIоагIергда политически, тIема, экономически, кхыча даькъе цар ерригача формашкеи аспекташкеи.

КПСС ЦК-ан Советски правительстван боккха мах бу Варшавски договораш юкъе дакъа лоацача паччахьалкхений Политически консультативни комитета дукха ха йоацаш Бухаресте хиннача совещане итогийи СЭВ мехкий коммунистически а болхлой а партей кулгалхойи правительствашта керте латтарийи вIашагIбеттабаларийи. Цу совещанешта юкъе дакъа лоацаш дерригача мехкий делегацеша дIахо а социалистически содружество чIоагIье цхьа барт бир.

Цу гIулакха тIехь IалаьмaIe боккха лоархIам болаш хила доагIа вежарашха долча мехкаша вIаши леладу шерлуш дола экономически технически гIулакхаш. Къамани интернациональни хьашташ а лоархIаш Советски правительство хадданза тIаккхувш хургья дIахо а дерригача социалистически мехкашца вIаши леладу массе а оагIорахьара экономически гIулакхаши торговлий дегIайоалаяра.

Социалистически содружества позицеш дунен арене кхы а чIоагIагIа хургьяр, нагахьа санна иштта Китайски Халкъа Республикаца кхоталалари вIаши леладу массе а оагIорахьара гIулакхаши IалашдоIе. Новкъа да, КНР-ара гIулакхаш тоалё гIерташ вай кел леладер результат йоацаш ду.

Китая кулгалхошеи китайски кепабоазонои хадданза КПСС-ан СССР-ан духьалара выступленеш ю. Цу выступленеша харцахьа боалаш бувц вай партеи паччахьалкхени курса чулоацам, вахаре долаш долчунца цхьаькха юкъара хIама долаш а иц уж. Китайски пропаганда, къаьстта уж тIехьхьарча хана, империализмана дуьхьал къовсамах а лувш, тIа дукха [illegible] КПСС-ан Советски Союзан, цунца, массанена а гуш [illegible] американски империалисти [illegible]

сташта доккха гIулакх а деш.

КПСС ЦК-и Советски правительствои тешаш я, советско-китайски отношенешка этта кхохкам социализма дунен система чухь социалистически отношенешта духьал хиларах. КНР хьакъерча шийн политике Советски правительство тIехьа тIайоагIача хана а дIахо хьоргда марксизма-ленинизмаи пролетраски интернационализмаи принципиальни ларда тIа халкъа Китаяцара доттагIлен гIулакхаши цхьоагIон шенача дегца юхаметтаоттае гIертара тIера хьалоагIа гIулакх. Из позици социалистически мехкий хьашташа маяххара я, цунца китайски халкъа шийн хьашташа, империализмана духьал, машараи социальни прогрессаи тIехьа лоаттабеча къовсама хьашташа маяххара я.

Социалистически содружество дерригача дунен политика хоадам беш йола фактор а хинна дIаотташ латт. КПСС хувцалургйоацача линега хьежжа Советски правительства берригa низ тIабохийтаргба вай вежарашха йолча содружества низи влияни лакхъяра а чIоагIъяра а. Цунпа гу цунна шийн эггара а кертерчарех дола цхьа декхар.

Советски паччахьалкхен арахьарча политика балха вож лоархIамера лостам ба Азе, Африка, Латински Америка мехкашкара къамаш — мукъадахара болам хьаллацар. Советски Союзо шийн декхар лоархI колониальни низ — Iоткъама кIалхара мукъадовлара тIехьа къовсам лоаттабеча халкъашта хьинаре новкъостал дар. Уж тешаш хила мара безац вай мехко цар нийсхон гIулакх чIоагIагIа хьаллоацаргхиларах.

Боккха лоархIам болаш да шоай шийн лоIаме хилара тIехьа къовсам лоаттабеча къонача паччахьалкхенашцара гIулакхаш дегIадоаладар. Цу паччахьалкхен дукхагIчар империалистически блокех дIа ца кхетара политика леладу, вай чIоагIа лоархIаш сий ду цу политика. Советски Союзои дегIадоагIача мехкийи дунен халкъашта юкъерча дуккхача йоккхийча проблемай хьакъера позицеш вIаши гарга латташ хилара лоархIам а беш. Советски правительства цу мехкашца машареи антиимпериалистически фронт шеръяреи хьашташта тIагIолла айхха контакт делаергья. Советски Союз кийча я Азе, Африка, Латински Америка дерригача мехкашцара доттагIлен гIулакхаш дегIадоаладе. Цунца вай къайла кхахьац, эггара хьалха вай безам дегIаахара империалистически боаца никъ лаьцача халкъашца ба.

Хувца ца луш юс дегIайоагIача паччахьалкхенашца вIаши леладу экономически гIулакхаш чIоагIдара йола вай лини. ВIаши леладу уж гIулакхаш вай леладергда цар къаман экономика чIоагIъергйолаш, цар арахьарча политика шоай лоIамера курс леларa новкъостал а дергдолаш, цу хинна чухь Советски Союза шийн экономически хьашташа маяххара а уж хургдолаш.

Гаргарча Малхбоале вай доттагIлен отношенеши вIаши леладу гIулакхаши айттал ВIашагIкхийттача Iарбий Республикаца. Из доттагIал дIахо а чIоагIле гIертаргья Советски Союз. Вай боккха лоархIам бу антиимпериалистически фронт кхотаяра машар чIоагIбара лоархIаме фактор шийн политика йолча ОАР-аца вай вIаши леладеча гIулакхий.

Советски Союзо дегIадоаладергда колониализмах юхейиса халонаш дIаяхара тIехьа къовсам лоаттабеш шийн халкъ долча Алжирски Халкъа Демократически Республикаца. Вай мехка хьаллоацаш хургья Сирийски Iарбий Республика, Иракски Республика, кхыдола Iарбий мехкаш цар къамаш шоай лоIаме хила а социальни прогресс нийкха а гIертачи гIулакха тIехь.

Советски Союз тIехьа я Африка шийн лоIаме йолча паччахьалкхенашцара доттагIлен бувзамаш дегIадоаладара. Дика гIулакхаш айттал вай Гвинейца, Малеца, Конгоца (Браззавиль), кхы дукхача африкански мехкашца. Вай кхы дIахо а новкъостал дергда Африка халкъаш шоай лоIаме хилар чIоагIдара, антиимпериалистически къовсаме уж кхоталалара.

Шийн арахьарча политика лоархIамерчарех цхьа декхар лерхI Советски Союзо Къулбехьени Къулбехьен — Малхбоалени Азе цхьайолча паччахьалкхенашцара шийн бувзамаш шердар. Политически, экономически, культурни декъе эггара а тIехьола масса а оагIорахьара гIулакхаш айттал шийн Индеца. Уж гIулакхаш ханаца техка да шинна а мехка халкъа [illegible]

маяххара да, Инде къаман экономически хьакъе шийн лоIаме хилар, эггара хьаха цун лард паччахьалкхен сектор чIоагIъяра гIо деш да.

Вай тIехьа тIайоагIача хана а чIоагIдергда Бирмацара доттагIлен гIулакхаш. Пакистанацара вай гIулакхаш тоадалаpo гIаддуг вай. Советско-пакистански бувзамаш дIахо шердара тIехьа гIа баккха дага я Советски Союз.

Вай догдоах, машар лорабарaи кхохкам дIабаккхарaи тIехьа Индии Пакистани юкъара хьаштIолаш хилара Ташкентски конференце решенеш чакхъяхара новкъостал дергхиларга. Цу решенеша хIанзаехьа а дика влияни яьй Индеией Пакистанаи юкъерча гIулакхашта, уж хадданза кхоачашъяро пайда бергбар шинна а мехка халкъашта а дунен халкъашта юкъерча кхерамзлен гIулакха а.

Латински Америка паччахьалкхенашцара гIулакхаш шердара наькъаш лохаргда Советски Союзо, дегIайоалаергья царцара контакташ, торгови а кхыдола а бувзамаш.

Советски Союза арахьарча политика балха лоархIамера лостам ба машаре дахара принципий ларда тIа вай леладе кийча дола капиталистически мехкашцара гIулакхаш. ХIанзарча хьалашка машаре дахар вIаши духьал латта системаш йолча мехкашта юкъе вIаши леладеча гIулакхашка тIа-тIа чIоагIагIа эша хIама а хилий дIаотт.

ХIанзара дунен халкъашта юкъера хьал чоалхане да. Машар лорабараи чIоагIбараи тIехьа латта низаш лакхдаларца агрессивни империалистически низаш хьаьрдувлаш моттигаш а я. Дунен тIа хьахиннай цхьайола тIехьатетта йиш йоацаш къоастае еза ира проблемаш.

Берригъюкъарча кхерамзлецна юкъарчал доаццаш кхерам тIатосс Лаосеи Камбоджеи дIаяржа йолаенна йолча Вьетнамерча США агрессе. ТIема гIулакхаша чулаьцай йоккха район. Царна юкъеззаб дуккха бола нах, IалаьмaIe дукха тIема кхоачамаш, тIема техника. Дунен тIа эттa хьал дуккхача а даькъе къоастадеш йола конфликт хьахиннай, цо влияни ю лоархIам бола дунен халкъашта юкъера проблемаш къоастаяра. Агресси дIахо шхьаро дувцилга йоаццаш конфликт дIахо шеръяларга буг — иштта я событеш дегIаахара логика.

Американски агрессораштa могаргдац Вьетнама къонахчал долча халкъа лоIам бохабе. Шийн нийсхон гIулакх бахьаи къовсам дIахо бахьа цун йола чIоагIо йохаргйоацаш я. Из чIоагIо къаьгта а къоастаеш а чIоагIйир дукха ха йоацаш ДРВ президента новкъоста Хо Ши Мина даьча, дерригача дунен прогрессивни общественносто дизза кхетадеш тIайийцача кхайкаралца. Бакъдари нийсхои вьетнамски халкъа оагIонгахьа я.

Массане а дика кхетаду Къулбехьен Вьетнаме американций цхьаькха а политически чIоагIало ца хилар. ГебагIаш тIа латт уж цига, хIаьта ховш мадий, гебагIаш тIа дукха воагIалургвац хьо. ГIаьр хьисапе США ДРВ-х латаро, дунен халкъашта юкъерча бокъон эггара а элементарни йола принципаш йохаяро лакхду США дунен халкъашта юкъера дIакъоастаеш хилар, хIаьта дерригача дунен тIа дегIа а доагIа, шер а лу вьетнамски халкъо ше кхо ца деш лоаттабу къовсам хьаллацари уйлаш цунгахьа хилари. ВIашагIкхийттача Штаташа леладеча гIулакхаша гучадоакх дош цхьа «политически къоастале» кийча я шоаш яхаш цар дувцар дерригa а харцхилар.

Вьетнамски деша хьакъера Советски Союза позици хаьдла а къаьгга а я. КПСС XXIII-ча съездо яьча Вьетнаме США-с леладеча агрессех йолча заявлене тIа къоастаяь я из. Варшавски договора юкъе дакъа лоацаш йолча ерригача паччахьалкхений лини Бухаресте совещане тIайийцача заявлене тIа къаьгга хьаьнна я. Советски Союзо, Вьетнамаца юкъара доазув долаш еце а, эзараш километраш цунна гаьна яле а, къонахчал долча вьетнамски халкъа из агресси юхатохаш котдалара хиланза даргдоаца тIа-тIа лакхлуш дола экономически, тIема, материальни, моральни новкъостал ду. Из политика цхьа [illegible]

даьча ерригача социалистически паччахьалкхенаша а.

Советски Союзо иштта мамогта хьаллаоцаргба Вьетнамера вай доттагIий вьетнамски проблема нийсхон наькъаца къоастаяра тIехьа лоаттабеча къовсаме. Вьетнамски проблема политически къоастаяра лард ювц 1954 шерарча Женевски соглашенешка хьежжа оттаяьча ДРВ-ац Къулбехьен Вьетнам мукъалккхара Къаман Фронтеи предложенеш тIа.

Са безам ба СССР Лакхехьарча Совета депутаташ вьетнамски лаьттара американски оккупанташ чехкагIа делхабара Советски правительства вьетнамски халкъа новкъостал дара шийгара мел доагIар дергхиларах дIатешабе. Вьетнама турпалаша — патриоташа шоай даьхе мукъаяккхара тIехьа цар лоаттабеча къовсаме керда тоIамаш дахар ловш йолча вай партеи дерригача советски халкъеи маяххара да из.

КПСС XXIII-ча съезде дийца махиллара, Советски Союзо йоккха терко ергья европейски политика дешай.

Европе хьувзаш да машара гIулакха кхерам бола гIулакхаш. США политико малхбузенгермански реваншисташ кхоачабаьб цар шоаш оттадаьча хьалашка германски дош къоастадургда яхача кхераме иллюзеш хьахиларга. Цхьабакъда, цар ка аргьяц дунен шоллагIча тIема итогашка хьажа.

Немций лаьтта хьа а хинна, тоIамца дегIайоагIа машареи дунен халкъашта юкъерча кхерамзлени лоархIам бола фактор а хинна дIаэтта болхлой - ахархой паччахьалкхе. Европе йолаш я йохаргйоаца социалисатически паччахьалкхений союз. Вай мохк санна, Германски Демократически Республика а шийна чуйеда ча цу союзага да шаккха а боастаргбоацаш малхбоале бода никъ германски милитаризмана дIакъайла дола чIоагIа низаш.

Малхбузенгермански милитаристаши цар океана дехьара союзникаши тIакхача гIертача агрессивни гIулакхашта духьал нийслу европейски мехкашка машар безача низий оагIонгахьара тIа-тIа чIоагIагIа тохаш йола хIама. ХIанзара Европа — из шийна тIабахача нахах ахаш социалистически паччахьалкхенашка баха континент я. Адамашта тIаттача дунен шин тIем тIа эггара дуккагIа нах байна а бала кхаьча а континент я из. Европа мехкашка баха дукхаха бола нах тIема духьала а ба, социалистически паччахьалкхенацара гIулакхаш лартIа дахар дIа а дех цар. Иштта йола тенденцеш хьахул цхьадолча малхбузенгевропейски мехкий доал деча гIозарий политика чухь а.

Советски Союза европейски политико новкъостал ду дунен халкъашта юкъера кхохкам мелбалар дезаш а арахьара юкъе а ца лелхаш Европа тахане кхоаней машара наькъаца цун проблемаш къоастаярца гуш дола а Европера дерригa низаш чIоагIдалара.

Шоаш кхоачашдича Европейски халкъашта бола тIема кхерам дIабоаккхаргбола конструктивни программа я Варшавски договора юкъе дакъа лоацаш йолча паччахьалкхений Политически консультативни комитето цхьа барт а болаш тIайийцача Европе машари кхерамзлей чIоагIъярах йолча Декларацe тIа.

Европейски кхерамзле IалашъяраIa керттера предпосылкаш я хIанз долаш дола доазонаш, Одерца — Нейсаца гIоллара доазуви германски шин паччахьалкхенна юкъера доазуви юкъе а дохийташ, дохаргдоацаш хилар, хIаьта иштта моллагIча формах яле а Малхбузен Германи ядерни герза тIа ца кхачийтар.

Германски шин паччахьалкхе йолаш хилара факт бакъяра ларда тIа германски дош машаре къоастадара наькъаш лаха воаш гIерташ хилар чIоагIду кхерамзле Iалашъяра программо, хьаел тIема — политически союзаш дIаяхара наькъаца е, хьалхара боакха гIа лоархIаш, цар тIема организацеш дIаяхара наькъаца, хIаьта иштта европейски континентера кхыча мехкий тIема базаш дIаяхареи Европера тIема конфликта кхерам дIабоаккхаргбоа кхыдола гIулакхаш даресрен наькъаца Европера тIема кхохкам дIабаккхара йола реальни перспектива.

Дунен тIарча хьале дIайгIа оагIорахь дийраз овлангара хуьлам ца хуле, агрессивни империалистически акцеш йолаш моттиг йо [illegible]

ча хана, КъилбаседаатлантическИ блок йолча хана социалистически мехкаша вIаши леладу тIема гIулакхаш, парца Варшавски договора рамкашка вIаши леладу гIулакхаш а долаш, чIоагIдара лини дIахьоргья вай. Из да вай юкърча кхерамзлен хьашташа, дунен халкъашта юкъера машар чIоагIбара хьашташа маяххара.

Европерча хьало хьалхашка уйтаю шоашка хьажар а шоаш къоастаяр а дIадехаш йола проблемаш. Царга хьажара формаш тайп-тайпара хила йиш я. Советски Союзаи кхыча социалистически мехкаштеи хетачох эггара дуккагIа дикадар хиларга доггдаха йиш ярех я Европа юкъара совещани яр. Кхыча цу гIулакхана хьаштдолча паччахьалкхений безам болча хана иштта йолча совещанена юкъе дакъа лаца кийча да вай.

Европейски кхерамзле чIоагIъяра Советски Союзо дIадахийтача низаша хьаел Советски Союзаи малхбузерча паччахьалкхенаштеи юкъера шин оагIорахьара гIулакхаш дегIадоаладара йола кхы тIа эша торонаш а.

Машар IалашбараIa толам болаш да советско-французски гIулакхаш тоададар. Цхьадолча доккхийча дешай хьакъе Советски Союзаи Францеи вIаши кхеталер шин оагIорахьа хиннача отношеней доазонеи аралоалаш да. Советски правительства советско-французски декларацега хьежжа дIахо а дIахьоргда Францецара бувзамаш шердара гIулакх, уж шинна а оагIонца пайдане хинна ца Iеш, европейски проблемаш къоастаяра царех тIа-тIа дукхагIа йола фактор хьахулаш хилар дага а доатталеш.

Дика тоалуш доагIа Италецара вай гIулакхаш. Советско-итальянски политически, къаьстта экономически бувзамаш шерденнай. Вай лерхI, из шинна а мехка хьашташа маяххара долаш а Европера машари кхерамзлей чIоагIъяра дика лоархIам болаш а.

Советски правительство тешаш я советско-английски гIулакхаш дикагIча оагIорахьа дерзара эволюци хилара йола объективни предпосылкаш йолаш хиларах. Торговле, Iилма, техника хьакъе-м хIанз а вай мехкашта пайданерен шерлуш долен бувзамаш леладу. Цхьабакъда, гIулакхаш дIахо а тоадара новкъарле ю английски правительства, эггара хьалха Вьетнамски деша хьакъе йолаш, цхьайолча дешай хьакъе лаьцича позице.

Советски Союза Швецецара, Австрецара, Данецара, цхьайолча кхыча малхбузеневропейски паччахьалкхенашцара гIулакхаш позитивни мах бе доагIаш да.

Германе Федеративни Республиках аьлча Советски Союз гIерталие а гIертац европейски кхерамзле чIоагIъяра юкъе дакъа лоацаш шоаш хилча вайна дезача мехкашта юкъера ФРГ къоастае. Событеш дегIаяхкаро тахан ФРГ оттаяьй: е кхыча европейски паччахьалкхенашца цхьана машар чIоагIбара новкъостал де дезача, е тIехьа тIадоагIар кхераме долча, эггара хьалха Малхбузен Германена шийна а долаш, дунен халкъашта юкъера кхохкам лоаттабара тIаерзаяь йола шийн политика дIакхахьа езача. ФРГ-цара вай гIулакхаш, кхетадеш мадий, тийша хургда европейски кхерамзлен дешашта юкъе цун йолча линега хьежжа.

Советски правительства боккха теркам бу лоалахарча паччахьалкхенашцарча гIулакхий. Кхетадеш мадий, царех цу е воих паччахьалкхенцара вай гIулакхаш алхха вай позицех тийша хила йиш йоацаш долга — укхаза эш вIаши товш хилар. Нагахьа санна Финляндии Афганистани санна йолча паччахьалкхенашцара доттагIлен гIулакхаш къаьстта чIоагIа дегIадаьхка дале, из дашха доагIа уж иштта хилара шинна а оагIорахьара чIоагIгIа къахьийга хиларца. Цу паччахьалкхенашцара вай доазонаш — уж да машар хилара, доттагIлен, вIаши лархIара доазонаш.

Советски правительства вай лоалахой йолча Норвегецара, Турцецара, Иранацара политически экономически бувзамаш дIахо а дегIадоаладара дола гIулакхаш дергда.

Вай терркалдеш да Япони дунен халкъашта юкъерча гIулакхий хьакъе боккха лоархIам болаш хилар, пурна бувзамаш шердара тIехь йолх къе йоаш кийча хилар чIогI а ду.

Советски правительства бу советско-канадски бола лоархIам [illegible]

гIулакхий. Канадаца вай леладу пайдане дола гIулакхацара бувзамаш кхы а айхагIа йола политически контакташ цунца лелае а гIерт.

Къаьстта ала доагIа советско-американски гIулакхех. Нагахьа санна массехк шу хьалха Вашингтона лакхерча гIозараша вай ханарча проблеманна кIезиг-дукха а реалистически гIулакх леладара хIама зеййиш хиннаяле, нагахьа санна цу хана США-с шийн лоIам кхыча халкъашта качболларгба аьнна хийтталале, тахан американски политике тIа-тIа дукхагIа хоз агрессивни тIема низий лакхъенна оаз.

США доал деча гIозараша леладу гIожача империалистически экспансе политика, шоай лоIам качболла гIерт. Из дара цар хьею керда тIема конфликташ, кортамукъал езача халкъашта духьал духхьалара агресси лелаю.

Вай паччахьалкхен хьаштаща, социалистически содружестваи машар чIоагIбареи хьаштаица хьалхле а лелаеш, Советски Союзо дIахьу агрессе политикаца хаьдда лоаттабеш бола къовсам, машар лорабара тIехьа латт. США правительства къаьгга кхетаде деза, дунен халкъашта юкъера хьал ирдара новкъа йодаш, цо цунца советско-американски гIулакхашта кхерам тIатоссаш хилар.

Цхьабакъда, вай лерхIац хIанз США бехках эттача тайпара мара кхыча бесса советско-американски гIулакхаш хила йиш йоацаш. Уж лергIа дахара США-с дунен халкъашта юкъерча бокъон нормаш лелае еза, кхыча мехкийи халкийи чурча гIулакхашта шоаш юкъе лелхаш хилар соцаде деза. Вашингтоне хIанзарча этапе белггала дукхагIа я агрессивни уйлаш. Бакъда, вайна хоп цига кхыйола, царел унахцIенагIа йола тенденцеш а хилар. Иштта йола тенденцеш чIоагIъяр доаггIача тайпара кхетадеш хургда вай эоай оагIонгахьара.

Азера-американски агресси дIаякхарои европейски кхерамзле Iалашъергйола гIулакхаш тIаэцарои, дувцилга яц, шоашта юкъе озаргдар дунен халкъашта юкъера кхохкам мелбар, новкъостал дергдар керда сихдаь гера хьаделга соцадара, массане а дерригa гера дIадаккха новкъа гаьна долха гIулакхаш кхоачашдара.

Советски Союз гера дIадаккхара къовсам тактически никъ а боацаш, принципиальни курс, советски арахьарча политика дIакъоастаде йиш йоаца дакъа хилара тIера хьайоагIа.

Вай паччахьалкхено из курс чакхйоах Советски Iабдал хьалхара гIа бакхха доладенначa хана денз бокъонца йиза. 1922 шера хиннача Генуэзски конференце советски делегаце дIакхайкайир массане а герз дIадаккхара ленински программа. Тешшаме ала мегаргда хIанз герз дIадаккхара программа лоархIам лох а ца луш, биста варгвоацаш лакхбеннаб аьнна. Из лакхбеннаб эггара хьалха хIанзарча герза хIама доахадеш бола низ боккъаллар аьлча, IалаьмaIe боккхача боарамга кхаьча хиларах, IалаьмaIe йоккхий а хинна дIаэттай тIема расходаш. Боккха мухь а хилий къахьегача бахача наьха кач йолх уж.

Бакъда, хIанзара ха, дунен халкъашта юкъера хьал IалаьмaIe чIоагIа кхохкаденна латтача хана, Вьетнаме тIом латтача хана, кIезига аьттув болаш я герз дIадаккхара овлангара доагIа гIулакхаш тIаэцара. Бакъда, хIанзе а дулургдар цу даькъе кхы тIа а гера хьаделгеи тIема производство лакхлулгеи юхатохаргдола цхадола лоархIам бола гIулакхаш.

Иштта чарех цхьа гIулакх хургдар ядерни гера дIадоаржа ца дарах дола из дIахо доаржалара ерригa торонаш дIайоахаргйолча ларда тIа договор оттадарах. Иштта дола вож гIулакх хургдар дерригa ядерни тохкамаш ца деш соцадарах.

Вай боккха лоархIам бу машар лорабечеи халкъий кхерамзле Iалашъечеи боккха лоархIам бола гIулакх де декхарийла йолча ВIашагIкхийттача Къамий Организаце. Укх тIехьхьарча шерашка дийка шербеннаб машар безачеи антиимпериалистически позицеш тIа латтача ООН-а членаш долча мехкий гом. Уж низаш хьинар долаш хиларца вайна гу агресси [illegible] ООН [illegible] йола реальни тора.

Советски Союзо боккха низ тIабохийт шийн торгово-экономически бувзамаш шердара, уж бувзамаш дегIадоалалар цхьацпа долча мехкий къаман хьашташта а дунен тIара кхохкам мелбалара а мадоаггIара а хеташ. ХIанзарча Iилма-технически прогрессо а иштта дIадех дунен халкъашта юкъе шерра ше яржар. Вай практически гIа боаккхаргба тIа-тIа дукхагIа дунен торговлена, дунен халкъаша вIаши леладеча Iилма-технически культурни гIулакхашта юкъе дакъа лацара.

Вай арахьарча экономически организацешта хьалхашка латт дIахо а цар болх хьинар долашагIа бара, цу балха эффективность мамогта лакхъяра доккхий декхараш.

Новкъостий депутаташ! ХIанзарча дунен халкъашта юкъерча хьало вайгара дIадех къаьстта фийла хилар. КПСС-о, Советски правительства, дерригача халкъо хадданза чIоагIъергья вай паччахьалкхен оборона. Вай доккхал а деш дувц эггара а тIехйолча тIема техникаца Iалашдаьча лакхаквалифицированни йола коммунизма сийлахь доккхача гIулакха тешаме йола личний состав йолча Советски Союза ТIема Низех. Советски дохаргдоаца, кулг тIадахьа йиш йоаца доазонаш лорадеш латт вай ТIема Низаш. Советски герза низ миштаб хьажа веннача моллагIчоа меттахьа хIама тохалургйолаш да уж. Советски Союзо дуккхаза а дIакхайкадьд шийн политика моллагIча а империалистически агрессена хьдда духьал оттара политика я, яхаш.

Цунца цхьана вай сабаре а еттийна а хургда, дунен халкъашта юкъерча кхохкама кхуврчашка, тIема кхуврчашка кулгаш дIоахде безам барий провокацешта кара а ца долхаш. Советски Союзо дIакхихьай тIехьа тIайоагIача хана дIа а кхухьаргья машареи тайп-тайпара общественни строй йола паччахьалкхенаш машаре яхареи политика, дунен халкъашта юкъера кхохкам дIабаккха гIертаргья. Вай а кийча да, кхыяраш кийча йолча боарамах, — дув цар вIаши кхетадараи паччахьалкхенашта юкъе барт хилараи навкъаз воаита доагIача даькъ тIа накъадаха.

КПСС XXIII-ча съезда решенеша оттаяь а дегIайоалаяь а йола арахьарча политика курс кхоачашъеш Советски Союзо из ду тахан дунен тIа долаш долча реальни хьалий терко а еш, цу хана чухь дунен халкъаш дегIаахара шерра йола перспективаш а лоархIаш. Политике нийса никъ лувцар — из таханарча ден событей доазонашта чухь вица а ца Iеш, дуккхача хана болча лоархIама керттера тенденцеш бIаргагуш хилар да. Нагахьа санна хIамашка шеррача планах хьоже, хIанзара империалистически агрессе хьоабаь кхохкам бале а, уж тенденцеш беркате хургья машари дунен халкъашта юкъера кхерамзлен Iалашъяра тIехьа латтача низашта.

Цу позицешкара хIанзарча дунен халкъашта юкъерча хьала мах беш, вай цIаькха а теш КПСС-ен дерригача дунен коммунистически боламои агрессор юхасоцаве а дунен керда тIом ца хилийта а йиш йолаш хиларах яь вывод чIоагIа нийса хиларах. Из вывод низ болаш я хIанзарча ситуаце а.

Империалистически агрессена духьал, машараи халкъий кхерамзленеи тIехьа толамца лоаттабеча къовсама новкъостал дергда вай ханара дерригa прогрессивни низаш кхы а чIоагIагIа кхотадаларо. Советски Союзо хадданза низ тIабохийтаргба из де дагалаттар кхоачашдара — цаI йола антиимпериалистически фронт чIоагIъяра.

Новкъостий депутаташ! Вай йизза йиш я бIубенна кхоаненга хьежа, хIана аьлча Советски паччахьалкхенга боккха низ ба, из тIехьалатт бакъ долча гIулакха, дерригача халкъаша тIа-тIа дукхагIа хьал а лоац.

Шийн коммунистически партена гонахьа айхха кхотаденна дола советски халкъ толамца дIахьалкашка дода коммунистически общество хьалъяра новкъа. КПСС XXIII-ча сезда решенеш берригача советски наха деча гIулакхий бокъонца йола программа я. Халкъа хьалхашкара шийн доккха декхар кхоачаш а деш, Советски правительства долла хIама дергда из программа кхоачашъяра.

(Новкъоста А. Н. Косыгина [illegible])

СИЛАХЬ-БОККХАЧА ДАЬХЕН ТIЕМ ТIА ОДЕССА ОБОРОНА ЙОЛАЬ 25 ШУ ДИЗАРГА

10 августе 25 шу доал Сийлахь-боккхача Даьхен тIем тIа Одесса турпалера оборона йолаенна. Эскаро, флото, халкъа ополчене моастагIчун йовсараш юха а совцайир, хIаьта 73 дийнахьа го баь хинна город лора а йир. Турпал город Одессана ираргIдьнинар советски халкъо яьхача сийлахьа котальни истоpe чу а дахад, хIаьта Дошо Седкъа яхача медалацеи Ленина орденацеи белгал а даькхад.

Сурта тIа: таханара Одесса. Форда тIарча торгови порте.

А. Фатеева сурт.

ТАСС фотохроника.

Пятилетка чакхйоалаш Татаре хIара шера доаккхача мехкадьтта боарам бIаь миллион тоннага кхоачаш хила беза. Цу боарамга дIакхачар духьа лаьттан ченаш тохкаш бараша цхьа тIа керда майдаш карераш.

ХIанзле а республика гаьнна къилбаседенгахьа гIа баьккхаб мехкадьтта вышкаша. «IаьржаIа дошув» лехачарпа новкъостала енай авиаци. Бурув детта бригадаш гертолеташа дIаккхув кердача точкашка.

Сурта тIа: мехкадьтта кердача майда тIа тохкам беш бурув детташ болх беча моттиге вахта дIатайнаш вертолета.

В. Мясникова сурт.

ТАСС фотохроника.

КАГИРХОЙ — даим йоакхо

Парте, правительства, дерригача вай халкъо даим йоакхо ю кхувш йоагӀа тӀехье Ӏомаяра а кхетамца кхеяра а, шоай низ а хьинар а биззагӀча боараме хьагучадувлийта кагирхошта эша хьалаш хилийтара.

Цу деша хӀанз тха крекинг-заводе тӀа тӀа дукхагӀа уйла тӀаухайт директе оагӀонгахьара а санна, ишттa общественни организацей оагӀонгахьара а.

Кагирхоех 400 совгӀа саг ва хӀанз заводе болх беш, царех 235 ВЛКСМ член а волаш.

Укх тӀеххьарча шерашка къоначa болхлошцарча балха хьакъехьа кӀезига — дукха опыт Ӏайнай тха. Заводе ваьха мо чӀоагӀа йоакхо ю къоначa болхлой производственни квалификацеш а разрядаш а лакхъяра. Цу гӀулакха заводе лаьрххӀа йола курсаш яхкай, вӀаштӀехьдаьккхад кагирхой мастеращта тӀачӀоагӀбара накъкъапа уж къаьст къаьста Ӏомабелга. Алхха болхкен укх шерах дӀадахача ах шереи заводерча тайп — тайпарча курсашка а дешара комбинате а Ӏомаваьв 289 къоца болхло.

Тха заводерча болхлоех хӀара шоллагӀвар деша вагӀа. Цу тайпара алхха школашка, техникумашка, лакхерча дешара заведенешка деша вагӀа 261 саг. ... заводе болх беш ... класс, хӀаьта укх шера ... 8-ча класса хьалхара выпуск а хилар, из йистеяьккхар 17 къоначa болхло. Укх тӀеххьарча шин шера къоначa 43 болхлочо инженерийи техникийи дипломаш хьайийцай, хӀаьта уж берригаш шоай знанешкеи профессешкеи хьежжа долча гӀулакхаш тӀа а бахаб — технологийлла, механикийлла, химикийлла, а кх. дӀ.

Тха кагирхошцарча балха юкъера керттердар — кердачарех дуккхьала квалифицированнийи образованнийи кийчбаь ца Ӏеш, царех идейни хьакъехьа чӀоагӀал йола, хьинарера коммунизм хьалъераш кийчбелга да. Цу гӀулакха тхона доккха новкъостал лоаттаду къаьнача кадрови болхлоша, цар къоначa тӀехьенна къахьегама говзалаш Ӏомаяь ца Ӏеш, тха заводской коллектива традицеш а Ӏомаю.

Завода партийни комсомольски организацеша шоай болх тӀалостабу кагирхой шоай болхлочун цӀерах, шоай коллективах доккхал деш хилара уйланца кхебара.

Партеи правительстваи советски кагирхой, цар дешара, къахьегача чӀоагӀа йоакхо еш хилар къаьгга хьахьувкх ер шу делалуш тӀаийпача «1966 шера юкъера дешар дийша боала кагирхой Ӏомабелга шердарахи халкъа боахаме балха ахийтарахиэ болча парте Централни Комитетеи СССР Министрий Советеи соцамо. Ховш махиллара, юкъера школа йистеяьккхарех дикка доккха дакъа производстве балха гӀоргда. Укх шера тха заводской коллективана юкъе воагӀаргва юкъера дешар дийша ваьнна 50 гаргга саг, царех дукхагӀбараш тха завода болхлой дезалера а болаш. Царех цхьа дакъа хӀаналехьа а хьайийцад, царех юкъера дешара школаш йистеяьха 23 саги техническе училище йистеяьккха 15 саги а волаш.

Керда болхлой заводе баьхкача юххьанцарча деношка денз йоакхо ецдолалу тхо, царна къахьегам дукхабезабалийтара яь ца Ӏеш, шоай балха профессеш — технолога, токара, слесара, лаборанта, монтера, прибориста, столяра, плотника професси дуйкх езаллийтара а.

Къона болхло кхевара боккхача лоархӀаме ва мастер. Из сий дола цӀи лелалургьяц ше шийн говзал лакхъяра йоакхо еш хийна ца Ӏеш, чӀоагӀа йоакхо а еш къона тӀехье кхеечунга мара. Из йоккхий знанеш, шера кругозор йола саг ва. Йоккхий бокъонаш я мастера. Дукха да цунгара хьалехашдар а. Из бехктокхаме ва нах Ӏомабара, кхетамца кхебара. Тха заводе дукха ба шоаш ерригача коллективана беза а балийта, шоай сий а дайташ бола боккъала а башха мастераш. Царех ва 3-ча цеха начальник Николай Тимофеевич Костерин — эшшача тӀагӀортам бе ховш вола кхетамера кулгалхо, дика кагирхошта хьехар дер а уж кхетамца кхебер а. Дикахетар хилча а халахетар хилча а цунца дагабала ух.

Александр Гаврилович Бурлаков — № 5 йолча коммунистически къахьегама установка начальник заводе къахьегаш вола дукха шераш да. Геттара тешаме а шийн болх дукха безабенна а саг ва из. Цо сатохам а эшшача тӀагӀортам а болаш Ӏомаю болхлой класса къона тӀехье. Нов. Бурлакова шийна карагӀдаьннараш шийн опыт камаьрша кхычарга дӀател. Из керте латта коллектив «саг — сага доттагӀа, воша, новкъост» яхача принципах болх беш я.

Цкъаза кулгаллу кадраш хержаш къестаеча хана цӀенхашттара гӀалаташ дувлийта моттигаш а хул тха. Юкъ-юкъе нийслу кхоачамхиллал чӀоагӀбаланза бола, коллектива болх вӀаштӀехьбаккха ца хов нах кулгалдеча балхаш тӀа ухийтилга. ХӀаьта уж болх бе болабелча мара тхо дух тӀа а далац уж шоаш а дуккхача хана кхетамца кхебе безаш хинна хилара. Цу тайпарча нахах мукъадовла деза тха, коллектив, къаьстта а кагирхой кхетамца кхебе ховш болча тешамерча новкъосташта моттиг мукъа а йоалийташ.

Оаха хӀанз а Ӏалашдаьдац керда кадраш дукха хувцалуш хилар, прогулаш елга, тӀехьабувлаш балха ухилга ца хилийтар. Цу вонца хӀара деннара къовсам лоаттабу оаха, хӀаьта цу гӀулакха заводе вӀашгӀеллача болхлой сийлен совето новкъостал а лоаттаду тхона. Цун новкъосталца заводерча дукххача къахьегама дисциплина телхаерех дика производственникаш хиннаб, уж дешара а говзалаш Ӏомаяра а тӀабийрзаб.

Тха заводе оамал а хинна дӀаэттад коммунистически къахьегама ударникий слеташ чакхйоахилга. Цига коммунистически къахьегама коллективашта а ударникашта а дӀател удостоверенеши мандаташи.

Парте XXIII съездал тӀехьагӀа цехашкарчеи отделашкарчеи партийни собранешка, парткома бюро заседанешка каст-каста дувца даьнад завода къахьегамхой, цар даькъе кагирхой а кхетамца кхебара дешаш. Завода комсомольски организаце кагирхошца беча балха мах нонагӀа принцип йолаш а хьдлагӀа, а бу коммунисташа. Ишттa, укх тӀехьарча хана парткома заседане ладийгӀад № 1-и № 10-и йолча цехий начальникий ни. Петровеи Гайдайи цу цехий коллективашцара нах кхетамца кхебара балха хьалахи цу хьакъехьа де дезача гӀулакхехи давца йолча отчеташка; цул тӀехьагӀа дукха ха яьалехьа цу цехашка хилар из дош дувцаш йола партийни собранеш, хӀаьта цига кагирхошцара болх тоабара де деза дуккха а гӀулакхаш белгал а даьд. ХӀанз кийчо еш я «Нагахьа санна хьа цӀи коммунист яле» яха дош дувцаргдола хьайийла партийни собрани яра.

Июль бетта юххье заводе чакхьяьлар къоначa болхлой слет, цун девиз яр: «Болхло хилар — из курал я». Слета доакъашхоша тӀаийцар берригача завода кагирхошка йола тӀахьехар. Заводе балха баьхка дукха ха йоацача къоначa болхлошта къахьегама книжкаш а эггара хьалха эца алапеш а дӀатийлар цу слете. Слетах доккха цӀей дездолга хилар, кагирхоша из дездир шоай боккхагӀча новкъостaшца цхьана.

Завода дирекце а профсоюза заводской комитето а кӀезига йоакхо яц кагирхошка салаӀийтара. Предприяте фонда чотах туристски путевкаш а Грозненски цхьан дийнахьа салоӀача цӀен путевкаш а соахкарчул дукхагӀа ийцай укх шера. Цу цӀагӀасалоӀаш хӀанзалехa а 50 совгӀа саг хиннав. Аьхки дуккхазза а городал арахьа салаӀа а Нальчик, Махачкала, Пятигорск, Тбилиси, кхыяраш санна йолча городашка а ихаб кагирхой. Завода кхувш воагӀача итт сага Цейски туристски базе баха путевкаш еннай.

Спорте дакъа лоацаш завода кагирхоех 400 гаргга саг ва. Тха физкультурникаша укх шера спорта массе а тайпа хьакъехьа дакъа лаьцар городской спартакиаде, хӀаьта цига призаш тела моттигаш а яьхай цар.

ХӀаьта а кагирхой кхетамца кхебара балха юкъе хӀанз а дукха кхоачамбоацараш да тха. Гунох уж кхоачамбоацараш хилара бахьан, сов тӀехьаьккха форма теркал а еш, тхо кхоачамбалла чулоацама дух тӀа ца дувлар да. Из дале а кхы дале а дола гӀулакх чакхдаккха кийчлуш дукха ха йоаю оаха, хӀаьта уж кхоачашлаь чакхдахара кӀезигагӀа терко ю. ХӀанз а дика вӀаштӀехьдаьккхадац оаха кагирхой къаьст-къаьстача группашта юкъе беча балха специфика йовзилга.

Дувцилга йоацаш бакъ да кагирхой идейни кхетамца кхебара дикагӀйола, дукхагӀа беркат дувла формаш хержа ховш хилар — лоархӀамера декхар долга. ХӀаьта из кхоачашлара дукха уйлаеи болх бен безаш а да тхо.

А. ГУМНИЦКАЯ,
крекинг-завода политкабинета заведующи.

Калинински область. Европе эггара йоккхагӀа йола тепловой электростанце — Конаковски ГРЭС-а йиълагӀча энергетически блока монтаж яь бала боахк гӀишлошъераш. Из балха юкъейоалаяьчул тӀехьагӀа станце низ 1.200 эзар киловаттага дӀакхоачаргба.

ГРЭС-а дукха йола объекташ хьалъярца цхьана Конаковера энергетикаша нерда проблемаш къоастаяра наькъаш лех. тохкама балхаш ду. Хийцца лел балхаш Конаково — Москва — ЛЭП-750 йолча тохкама-промышленни электропередача лини хьалъеча. Пятилетка планаш кхоачашъяра чӀоагӀа лоархӀаме я ЛЭП-750.

Сурта тӀа: станце управлене пульт, аьрдехьа — йийла подстанци.

В. Кунова сурт.
ТАСС-а фотохроника.

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ

1967 ШЕРА ЛАКХА ХЬУВКЪАМ БОАККХИЛГА ӀАЛАШДЕРГДА ВАЙ

РЕСПУБЛИКА КОЛХОЗАШКЕИ СОВХОЗАШКЕИ ГУРАХЬА ДУВ ЯЛАТАШ ДӀАДЕРА КИЙЧО ЯРАХИ ЗЯБЬ АХАРАХИ

Гурахьа дув ялаташ дӀадера кийчо яра а, хӀаьта ишттa зябь ахара а юкъе цӀенхашттара кхоачамбоацараш да республика цхьаддолча боахачашка.

Дуккхача колхозашкеи совхозашкеи е йоагӀа терко яц гурахьа дув ялаташ дӀаде лаьтта кийчдара, йоккха юкъ йолийт ча гулдаь вӀашкатохараи, ордаш тӀеханахьара дохадари, ахараи юкъе.

Республика дуккхача боахамаша доккхача маӀане лерхӀац ордаш тӀеханахьара дохаделга, юххьанцара зябь оахилга, гурахьа юв культураш дӀае лаьтташ кийчделга.

Ялаташ чуийцача майдашка оасара баьнаш тӀаювлаш латташехь а ордаш тӀеханахьара дохаделга вӀалла а чакхдахац «Минеральный» совхозе, Ачхой-Мартана, Гудермески, Наьсарен, Шелковской, дуккхача кхыча районий боахамаша.

Во вӀаштӀехьдаьккхад гурахьа ювча культурай фу цӀенделга, из дӀадера лакхача кондицешка дӀакхоачаделга.

Юрта боахама министерства, «Грозвино» производственно-совхозни объединене, «Скотооткорм» тресто, районни юрта боахама производственни управленеша, колхозийи совхозийи кулгалхоша а специалисташа а гурахьеи бӀаьстии юв культураш дӀае фу а лаьтта а кийчдара тӀахьожач мела лоаттабу. ДукхагӀча боахамашка хьадда йола балхий планаш яц, тракторни парка шин сменагӀара болх вӀаштӀехьбаьккхабац, оахамий а лущильни а агрегатий овсарле лоха я.

Лаьтташ шийн ханнахьа кийч ца дар бахьан долаш севооборота кхашка нийса хувцаш культураш дӀаювлга телхаду. Цунца дувзаденна кӀезига нийслуш дац гурахьа юв культураш, къаьстта а кӀа йоккхийча майдашка шин шера дийна ца Ӏеш ка бола ялаташ хиннача дӀадувш хилар. Минеральни а органически а удобренеш кхоачамбоацаш во юкъекхухь, къаьстта лаьтташ керттера кийчдечеи культураш дӀаювчеи хана.

Юрта боахама министерства, райисполкомаша, районни юрта боахама производственни управленеша мела леладу гурахьа юв культураш дӀае кийчо ярей зябь ахарей балхаш къоачамболлаш нийса вӀаштӀехьдахара йола юрта боахама кулгалхойи специалистийи роль а бехктокхам а лакхбелга.

Гурахьа дув ялаташ дӀадера шийн ханнахьеи дикал лакха йолаши кийчо елга а гурахьеи бӀаьстии ювча культурай лакха хьувкъамаш дахара керттера хьал махиллара дикагӀча ханашка зябь ахар чакхдаккхалга а доккхача маӀане а лоархӀаш, Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Совето юрта боахама министерство, районни юрта боахама производственни управленеш, «Грозвино» объединени, «Скотооткорм» трест, колхозийи совхозийи кулгалхой декхарийла баьб культураш дӀаюв лаьттеи фуи кийчдара, удобренеш юкъеяхьара, сеялкашта а культураш дӀаера эшача кхыча инвентара а ремонт яра балхий планаш кходи далалехьа отта а яь, хӀара бригадагеи отделенегеи дӀакхачийта, хӀара бригаданеи отделенеи ча тӀера дӀадаккхара а цунах аргӀаш дара а, ордаш тӀеханахьара дохадара, ах пара оахам дара, зябь ахара, фу кийчдара йола хӀара деннара задани оттае; уж балхаш кхоачашдара халланза чӀоагӀа тӀахьожам лоаттабелга Ӏалашде, яхь лоаттаеча бригадаша, отделенеша, боахамаша шоайла вӀаши тохкамаш делга вӀаштӀехьдаккха; гурахьа юв культураш дӀаера фу кийчдеча, зябь охача балхашкарча механизаторашта а кхыча болхлошта а материальни поощрени яра гӀулакхаш делга оттаде.

Юрта боахама министерство, районни юрта боахама производственни управленеш, совхозийи колхозийи кулгалхой декхарийла ба лаьтташи фуи кийчдара, гурахьа юв культураш дӀаера, зябь ахара балхий дикала шиш боллаш бола тӀахьожам оттабе.

Юкъейихьа севообороташ караерзаяра планага хьежжа, хьалхагӀа дикагӀа йола культураш тӀахиннача лаьтташка дӀае еза гурахьа юв ерригa культураш. ХӀара боахаме къоастае еза силоса а ялатийна а йийна хьажкӀаш, гидуаргаш, шекара свекла, коартолаш, кхыйола пропашной культураш тӀахинна, гурахьа юв культураш дӀаера йола майдаш, цу кхашкара хьувкъамаш чуэцилга шийн ханнахьа чакхдаккхар духьа а дикагӀа йолча агротехнически ханашка гурахьа юв культураш дӀае лаьтташ кийчделга Ӏалашдар духьа а.

Оахамаш дара хиланза яргӀоаца торахтораш къоастае а ... шин сменагӀара болх вӀаштӀехьбаккха беза, хӀаьта ишттa дийнахьа хьувкъам чуэцачеи доакъараш кийчдечеи болх беш йолча тракторех бийсан оахамаш дара пайда ийбе а беза.

15 август тӀакхачалехьа йистедаккханза дарглац хӀара колхозеи совхозеи гурахьа ювча культурай фу цӀенделгеи дӀадувча кондицешка дӀакхоачаделгеи. 20 август тӀакхачалехьа дизза йистедаккха деза паччахьалкхеи ресурсех, республикански юртбоахама опытни станцера, фу леладеча «Атагинский» Грозненски шурийн совхозашкара хувцаш ийде къоастадаь фу боахамаша дӀаийделга. Гурахьа ювча культурай фу боахамашта юкъе хувцилга вӀаштӀехьдаккха деза, хӀара колхози совхози эшача районированни сортех дикал лакха йолча фуца Ӏалашъяь хургйолча тайпара.

ХӀара колхозеи совхозеи шийн ханнахьа чуяхьа еза гурахьа ювча культураштa обработка яра хиланза яргӀоаца ядохимикаташ, хӀаьта дерригача дӀадувча фуна уж лерттӀа теха чакхъяха а еза.

Гурахьа юв культураш дӀаювлга доладалалехьа чакхдаккха деза кхаш ялатий жужелица летайий хьожаш тохкилга. Цу зуламхочун личинкаш летача участкашка уж хьалхагӀа царех цӀен а яь мара гурахьа дув кӀа дӀале мукъа ма лулба. Гурахьа юв культураш дӀаювргйолча кхашна Ӏолежа фу дизза хӀалакдаь дӀадоаккхилга Ӏалашдолла.

Шийн ханнахьа чакхдаккханза даргдац гурахьа юв культураш дӀаювргйолча дерригача хий дехкача лаьтташка чудолийта хий дуллилга, Ӏалашданза даргдац гурахьа дув кӀа дӀадувш а зябь оахаш а хиланза яргӀоацана дукхалла моттигера а минеральни а удобренеш юкъейохийталга.

Гурахьа юв культураш дӀае еза йиззача нормагӀа дикача тайпаех дола районированни фу а дохийташ, готтеи чоалдувлеи мугӀараш а долаш, фу оттаьча кӀоаргалла лаьттах а доллаш, фу дӀадийна лаьтта тӀера тоӀа а деш.

«Сельхозтехника» республикански объединени декхарийла я колхозаши совхозаши предплужникашца, хьоанагӀалашца, лаьттанна обработка ечеи фу дӀадувчеи машинашта эшача запасной доакъошца Ӏалашъе, селкашта, культиваторашта, кхыча техникана ремонт яра боахамашта мамогга новкъостал лоаттаде.

ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН ДОККХИЙ СОВГӀАТАШ

ГӀишлой материалий промышленность дегӀаккхувлара ворхӀ шера плана заданеш кхоачашъяра толамаш дахарах СССР Лакхехьарча Совета Президиумо 1966 шера 28 июлерча Указаца СССР орденашци медалашци еннай гӀишлой материалий промышленноста предприятейи организацейи болхлой, инженерно-техническе болхлой, гӀулакхерча наьха, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацей болхлой йоккхача группана.

Цу даькъе Нохч-ГӀалгӀай АССР-е гӀоала:

ЛЕНИНА ОРДЕН

Вови Александр Ивановича — Нохч-ГӀалгӀай гӀишлой материалий производственни объединене Керттерча кирпишкий завода обжигальщика.

Килачков Петр Филипповича — Грозненски аьшкабетона конструкцей завода бетоншикий бригадира.

КЪАХЬЕГАМА ЦӀЕЧА БАЙРАКХА ОРДЕН

Абдулазимов Ӏабдулсалмана Шарудена — Нохч-ГӀалгӀай гӀишлой материалий производственни объединене Керттерча кирпишкий завода выставщика.

Буцыгина Тамара Алексеевнайна — № 1 йолча Грозненски кирпишкий завода керттерча инженера.

Евдокимов Иван Павловича — Грозненски аьшкабетона конструкцей завода цеха начальника.

Закрожаева Раис Асета — № 1 йолча Грозненски кирпишкий завода дробильщицана.

Мариатун Валентин Алексеевича — «Грозпромстрой» яхача треста Шалински аьшкабетона изделейи конструкцейи завода токара.

Пошивайло Николай Петровича — Грозненски аьшкабетона конструкцей завода бетонщика.

«ЗНАК ПОЧЕТА» ЯХА ОРДЕН

Дитаев Табе Вахийна — «Грозпромстрой» яхача треста Шалински аьшкабетона изделейи конструкцейи завода электросварщика.

Дунаева Ӏайнайна — Грозненски аьшкабетона конструкцей завода арматурщицана.

Катаева Елена Григорьевнайна — Нохч-ГӀалгӀай гӀишлой материалий производственни объединене Керттерча кирпишкий завода цеха начальника.

Ключников Василий Наумовича — № 1 йолча Грозненски кирпишкий завода экскаватора машиниста.

Котоловская Елизавета Александровнайна — XVI партсъезда цӀерахча Гудермесски кирпишкий завода цеха мастера.

Лынов Михаил Константиновича — Грозненски аьшкабетона конструкцей завода электросварщика.

Никитин Алексей Федоровича — «Аргун» яхача карьера слесара.

Никитченко Зинаида Калистратовнайна — № 1 йолча Грозненски кирпишкий завода цеха начальника.

Пальчик Берк Менделеевича — Грозненски аьшкабетона конструкцей завода директора.

Цуров Мусий Ахьмада — «Аргун» яхача карьера начальника.

Ширяев Анатолий Алексеевича — Нохч-ГӀалгӀай гӀишлой материалий производственни объединене Керттерча кирпишкий завода керттерча механика.

Яковлев Павел Анисимовича — Грозненски слюдяной фабрика директора.

«ЗА ТРУДОВУЮ ДОБЛЕСТЬ» ЯХА МЕДАЛЬ»

Аэизов Григорий Ивановича — Грозненски аьшкабетона конструкцей завода лепщика.

Богатырева Къоасама Лизайна — МалгӀабика кирпишкий завода съемщицана.

Долменко Анна Михайловнайна — «Аргун» яхача карьера болхлочоа.

Дюгаева Тамара Васильевнайна — Грозненски слюдяной фабрика слюда шипальщицана.

Зокоева Гаппой Тамарийна — Грозненски аьшкабетона конструкцей завода йоккхагӀча инженера.

Индыкова Мария Лаврентьевнайна — № 1 йолча Грозненски кирпишкий завода заливальщицана.

Коваль Анатолий Алексеевича — Старопромысловски кирпишкий завода производства начальника.

Лечиева Язайна — Грозненски аьшкабетона конструкцей завода дозировщицана.

Ракитина Мария Игнатьевнайна — Нохч-ГӀалгӀай гӀишлой материалий производственни объединене Керттерча кирпишкий завода тхов тӀа ехка кирпишкаш хьайоахачоа.

Сидельцев Георгий Павловича — Грозненски аьшкабетона конструкцей завода цеха начальника.

Шахидова ШахӀила Маржана — «Грозпромстрой» яхача треста Шалински аьшкабетона конструкцейи изделейи завода бетонщицана.

Шулико Евгения Яковлевнайна — Грозненски слюдяной фабрика мастера.

«ЗА ТРУДОВОЕ ОТЛИЧИЕ» ЯХА МЕДАЛЬ

Барзоев Даналбика — Грозненски аьшкабетона конструкцей завода грузчика.

Гацаева Марема — Грозненски слюдяной фабрика Веденски филиала слюда шипальщицана.

Знаевская Зинаида Антоповнайна — Нохч-ГӀалгӀай гӀишлой материалий производственни объединене Керттерча кирпишкий завода садчицана.

Ипаев Жабе Сайт-Ахьмата — Нохч-ГӀалгӀай гӀишлой материалий производственни объединене Керттерча кирпишкий завода экскаватора машиниста.

Мархиев Хьалажкъий Мальмала — «Красный Октябрь» яхача кирпишкий завода токара.

Мудаев Ӏумарий Ӏаьлийна — «Ярош марды» яхача карьера компрессора машиниста.

Пащенко Василий Евсеевича — Грозненски аьшкабетона конструкцей завода мастера.

Спиван Евдокия Михайловнайна — Грозненски слюдяной фабрика слюда щипальщицана.

КАРАКАЛПАКСКИ АССР. Къулбехьен Арала хи тӀа гӀоза итташ кемаш лел дийнахьа а буса. Чкъаьрий лувцаш латт. Хадданза чкъаьрий заводашка дӀакхухь сом, сазан лещ, шеман яха чкъаьрий.

Доккхий толамаш даьхад Муйнакски районерча «40 лет Октября», «Память Ленина» яхача чкъаьрий лувцача колхозий къахьегамхоша. Лакхара декхараш тӀаийцад Муйнакски чкъаьрий консерви комбината коллективо укх шера. Планал совгӀа араяьккхаргба 300 центнер керла чкъаьрга, шелбаьчун 200 центнер, гӀорабаьчун — 175, кӀурбаьчун — 125, хӀаьта 50 эзар консерви банкен.

Сурта тӀа: дукха шеман яха чкъаьрий даьхад «Память Ленина» яхача колхоза чкъаьрахоша.

В. Лейзеровича сурт
ТАСС фотохроника.

ШОРТТА ДОАКЪАР ХИЛИЙТАР ДУХЬА

ХӀатӀадоагӀача Ӏай кхоабаш Урус-Мартана района совхозашка 9400 бежан, 12000 хьакха, 25 эзар хинна ца Ӏеш коа тӀара олхазараш хургда.

Ӏан хана продуктивность лох а ца йолийташ, хьайбашкеи коа тӀарча олхазарашкеи Ӏа доаккхийтилга, ка маьхала а йоалаш чакхдаккхара дерригa а дӀалаьрхӀача 23000 тонн гӀожа доакъар кийчде деза боахамаша, цу даькъе 9400 тонн йол а йолаш, дӀайолла еза дикача силоса 47500 тонн.

Хьайбашта шортта доакъараш Ӏалашде а лаьрхӀа, района юрта боахама къахьегамхоша хӀанзалехьа а кӀезига гӀулакх даьдац мамогга дукхагӀа доакъараш кийчдара. Ишттa, 1 август тӀакхоачаш района совхозашка хьакха а хьекха, холашка а яхийта, бехктокхамерча нахага лорае дӀаеннай дикача люцерна аьла 3424 тонн. Йол кийчъелга къаьстта а дикагӀа лел Мичурина цӀерахча совхозе, цига гӀожа доакъар кийчдара план кхоачашъяьй 69 процент.

Хьайбашка Ӏа дика доаккхийтилга Ӏалашдулургдац боахамашка дӀаелла дика силос ца хилча. ХӀанз дувца ца дезаш, массанена а ховш да хьайбай дерригa тайпаш кхабара силос Ӏадаьмате боккхача лоархӀаме хилар. Района хьайбаш лелалераштa хьалхашка латта бехктокхамера декхар махулла дукхагӀеи дикагӀеи силос дӀайоллилга, цунга бода мах лоха хулийтилга да. Гурахьа дукха хул силос йолла мегаргйола массе а тайпа доакъарий ресурсаш: ка бола ялаташ чуийцача дӀайийна хьажкӀаш, сугӀ, баьца даарийи свеклаи йоархӀаш.

БӀаьсти силоса дӀайийнача хьажкӀех силос йолла йолаеннай хӀанз районера иза а совхоз. Силоса хьалхара тоннаш дӀаехкай «Горец» яхача совхоза цхьоалагӀча отделене. Укхаза 5000 тоннал тӀех силос йолда лаьрхӀад. ХӀанзалехьа гидуаргехи хьажкӀехи хьайиза яьннай 600 тонн чуйола цхьа сангар. Отделене агронома Сулейманова кулгал а деш, силоса доакъар чуэцаш йоалл тракторашта тӀехьийиза силос чуэца кхо комбайн.

Силос комбайна чура лафета тӀа а еттaш, 12 километр гаьна удлача цхьоалагӀча отделене шурий товарни ферме дӀаккхухь. Цига Ӏа доаккхаш 600 гаргга доккхий доахани 200 хинна ца Ӏеш кагий доахани хурга. Силос дӀаувзача дика болх бу механизаторашa нн. А. Джабраилова, Ш. Такаева, А. Абубакарова, кхычар. Силос йоллача дика къахьегаш ба «ДТ-54» яхачеи «ДТ-75» яхачеи трактораш ца леттӀа тесаеш бола трактористаш Такаев Аболзити Тушаев Муртен.

Эзар тонн силос дӀаеллай «Красноармейский» совхоза шоллагӀча отделене а. Ӏанна укхаза кийчъергья 3500 тонн тӀехдика силос.

Ерригa а дӀалаьрхӀача 12000 тонн хинна ца Ӏеш силос йолларгья «Красноармейский» совхозе. Из заданий кхоачашъяра совхоза отделенешка хьажкӀаш дӀайийна майдаш къоастаяьй. Укхаза ерригa силоса хьокхаргйоалаш я бӀаьсти йийнача хьажкӀий 296 гектар, шоллагӀа йийнарий — 400 гектар, ка бола ялаташ чуийцача ордаш тӀа йийнарий — 400 гектар. Силос йолларгья ялатийна чуэцаргйолча хьажкӀий 911 гектара тӀарча гӀаламех а.

Силос кийчъяра план кхоачашъяра хала хьал эттад Мичурина цӀерахча совхозе. План кхоачашъяра эшача силосни массах 2000 тонн гаргга тоъаш яц укхаза. Шийн торонашка а хьежа, совхоза дирекце лаьрхӀад тоъаш доацача мошача доакъара меттел комбинированни силос йоллилга: гурахьа бийнача мукха чаца шийн йоархӀаш а тӀехьа шекара свеклаи моша хьажкӀий гӀаламаши вӀашагӀа а эаь, цунах силос йолларгья.

Шийн йоархӀаш а тӀехьа йола шекара свеклаи, хьажкӀий гӀаламаши, баьца даарий отходаши вӀашагӀа а эаь силос йолларгйолаш я ишттa «Красноармейский» совхоза кхоалагӀча отделене а. Цу силосах пайда эцаргба из аьла хьоараца вӀашагӀа а эеш хьакхарчаштa хьувкхарца.

ХӀанз укх сахьате чакхдоахаш латт силос чуэцача а дӀайоллача а болх бу ерригa техника юха дӀа-са нийсъяреи тӀачӀоагӀъяреи оперативни гӀулакхаш, совхозий цхьанна а отделене е техника а е болхлой низ а болх ца беш сеца ца латтийтар духьа.

А. РЫЖКО,
Урус-Мартана районни юрта боахама производственни управлене керттера зоотехник.

Укх шера ихозалагӀа Нохч-ГӀалгӀай республике гастролашка енай Украински ССР Ужгородера Закарпатски музыкально-драматически театра коллектив. Хьалха дӀаихача хана санна дог раьза долаш тӀаийцаб грозненцаша артисташ.

5-ча августе украински сцена классика М. Старицкие язъяь «Цыганка Аза» яхача музыкальни драмаца дӀайолайир цар шоай гастролаш.

Режиссера В. Бабичева оттаяь спектакль безаме тӀаийцар зрителаша.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) УССР заслуженни артисташ — Азай роль ловзаю Ф. Харченкои Гордыля — Пильцери.

Н. Кобиашвиле сурт.

Редактора зам. А. А. МЯКИЕВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦӀеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-30-91; бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахарен, промышленния, юртбоахамен, культуран, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — ответственного секретаря — 2-45-48; отдел партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05280. Заказ № 4102.